

Τελετή Ἀναγόρευσης

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου
κ. Ἱεροθέου

σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα
τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς
τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

Τελετή Αναγόρευσης

Τελετή Ἀναγόρευσης

τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου
κ.κ. Ἱεροθέου

σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα
τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς

τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

Ἐπιμέλεια Ἀρχιμ. Καλλινίκου Γεωργάτου

Ναύπακτος 2016

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
Τελετή Αναγόρευσης	11
Πρόσκληση - Πρόγραμμα	13
Προσφώνηση τιμωμένου	15
Ἐπαινος - παρουσίαση τιμωμένου	19
Ἐπιστημονικά Ἐπιτεύγματα	20
Θεολογία καί Ἱατρική Ἐπιστήμη	23
«Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ὡς ἱατρική ἐπιστήμη»	31
1. Θεολογία καί ἱατρική ἐπιστήμη	33
2. Θεολογία καί Ἀλγονία	38
3. Θεολογία καί γνωσιακή νευροεπιστήμη	47
Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος Ἐπίτιμος Διδάκτωρ Ἱατρικῆς Ἰωαννίνων	55
«Θεολογία καί Ἱατρική»	59
Ἐπιστολή - ἀνακοίνωση τοῦ κ. Πρύτανη πρός τόν Σεβασμιώτατο	63

Απάντηση - ευχαριστία τοῦ Σεβασμιωτάτου πρὸς τὸν κ. Πρύτανη	65
Μετά τὴν ἀναγόρευση, Εὐχαριστήρια Ἐπιστολή τοῦ Σεβασμιωτάτου πρὸς τὸν κ. Πρύτανη	67
Συγχαρητήρια Ἐπιστολή τοῦ κ. Προέδρου τοῦ ΤΕΙ Πατρῶν	69
Φωτογραφίες	71

Πρόλογος

Τὴν 13^η Μαΐου 2016 στήν κεντρική αἴθουσα ἐκδηλώσεων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων «Γεώργιος Μυλωνᾶς» πραγματοποιήθηκε ἡ τελετή ἀναγόρευσης τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου σέ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἀναγόρευσης ἀνήκει στίς Πρυτανικές Ἀρχές τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καί ἰδιαίτερος στόν Πρύτανη κ. Γεώργιο Καψάλη, ἡ δέ τελετή, κατά γενική ὁμολογία, εἶχε λαμπρότητα καί ἀμεσότητα.

Οἱ λόγοι πού ὁδήγησαν στήν ἀναγόρευση παρουσιάζονται ἐναργῶς στά κείμενα πού δημοσιεύονται στό παρόν τευχίδιο καί εἶναι ἐπιγραμματικά τό σημαντικό συγγραφικό ἔργο τοῦ Μητροπολίτου καί οἱ μεταφράσεις αὐτοῦ σέ πολλές ξένες γλῶσσες· ἡ ἐν γένει προσφορά του στήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία, ἡ σύνδεση τοῦ ἔργου του μέ τήν ἐπιστήμη, καί ἰδιαίτερα τήν ἐπιστήμη τῆς ἱατρικῆς. Ὡς πρὸς τήν σύνδεση μέ τήν ἱατρική ὑπογραμμίζεται τό ὅτι ὁ Μητροπολίτης προκρίνει τήν συνεργασία χωρίς σύγχυση μεταξύ θεολογίας καί ἐπιστήμης, εἰσηγήθηκε παγκοσμίως τόν ὅρο *ὁρθόδοξη ψυχοθεραπεία*, συνδέει τήν θεολογία μέ τήν θεραπεία τοῦ ὅλου ἀνθρώπου καί ἀσχολεῖται μέ τά φλέγοντα βιοηθικά ζητήματα.

Στό παρόν τευχίδιο συγκεντρώθηκαν ὅλα τά κείμενα, τίτλοι καί λόγοι πού ἀκούσθηκαν κατά τήν τελετή Ἀναγόρευσης, καί προσφέρονται στοὺς ἀναγνώστες ὄχι ἀπλῶς ὡς μιὰ ἀνάμνηση, ἀλλά ὡς ἓνα νέο στοιχεῖο στόν οὐσιαστικό διάλογο μεταξύ θεολογίας καί ἐπιστήμης, ὁ ὁποῖος στήν ὁρθόδοξη παράδοση καί ἱστορία

δέν ὀδηγεῖ σέ σύγκρουση μεταξύ τους, ὅπως παρατηρήθηκε στήν Δύση λόγω τοῦ φιλοσοφικοῦ καί φεουδαλιστικοῦ ὑπόδαθρου τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἀλλά συντελεῖ στήν ὁλοκληρωμένη θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου.

Χαιρόμαστε, ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας, γιά τό γεγονός, μοιραζόμαστε τήν τιμή, ἐπιβεβαιώνουμε τά ὅσα τιμητικά ἐλέχθησαν γιά τόν Μητροπολίτη καί συγχαίρουμε μαζί του, ἐλπίζουμε δέ στήν εὐρύτερη ἀποσύνδεση τῆς θεολογίας ἀπό τήν στείρα φιλοσοφία καί διανόηση καί τήν παραδοσιακή ἐπανασύνδεσή της μέ τήν θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου.

A.K.F.

Τελετή Αναγόρευσης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗΣ

του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Αγίου Βλασίου

κ.κ. Ιεροθέου

σε Επίτιμο Διδάκτορα του Τμήματος Ιατρικής

της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Παρασκευή 13 Μαΐου 2016, ώρα 19.30
ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΛΕΤΩΝ «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ»
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Προσφώνηση από τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Καθηγητή κ. Γεώργιο Δ. Καψάλη.

Έπαινος του Τιμωμένου από τον Αναπληρωτή Πρύτανη, Καθηγητή του Τμήματος Ιατρικής
κ. Ανδρέα Δ. Φωτόπουλο.

Ανάγνωση του Ψηφίσματος, της Αναγόρευσης και του Διδακτορικού Διπλώματος από τον Πρόεδρο
του Τμήματος Ιατρικής, Καθηγητή κ. Μηνά Η. Πασχόπουλο.

Περιένδυση του Τιμωμένου από την Κοσμήτορα της Σχολής Επιστημών Υγείας, Καθηγήτρια
κυρία Μαργαρίτα Κ. Τζαφλίδου.

Επίδοση των τίτλων από τον Πρύτανη, Καθηγητή κ. Γεώργιο Δ. Καψάλη.

Ομιλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Αγίου Βλασίου κ.κ. Ιεροθέου, με θέμα:
"Η Ορθόδοξη θεολογία ως Ιατρική Επιστήμη".

Μουσικό Πρόγραμμα από την Καμεράτα, Ορχήστρα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Διεύθυνση Ορχήστρας κ. Γεώργιος Χλίσιος.

Προσφώνηση τιμωμένου

ἀπό τόν Πρύτανι τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
Καθηγητή κ. Γεώργιο Δ. Καψάλη

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος, μᾶς
τιμᾶ ἐξόχως ἡ λαμπρή παρουσία σας στήν ἀποφινή ἐκδήλωση.

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Ἰωαννίνων, ἐκπρόσωπε τῆς Αὐτοῦ
Θειοτάτης Παναγιότητος Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Βαρθολομαίου

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Ἄρτης

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Καστορίας

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Πατρῶν

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Νικοπολέως καί Πρεβέξης

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Κεφαλληνίας

Κύριε Γενικέ Πρόξενε τῆς Ἑλλάδας στό Ἀργυρόκαστρο

Κυρίες καί Κύριοι Βουλευτές

Κύριε Περιφερειάρχη Ἡπείρου

Κύριε Δήμαρχε Ἰωαννίνων

Κύριε Δήμαρχε Ἑδεσσας

Κύριε Δήμαρχε Ἡγουμενίτσας

Κύριε Δήμαρχε Ζίτσας

Κύριε Δήμαρχε Κόνιτσας

Κύριε Δήμαρχε Μετσόδου

Κύριε Δήμαρχε Πωγωνίου

Κύριοι Ἐκπρόσωποι τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν

Ἀγαπητά Μέλη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

Κύριοι Ἀναπληρωτές Πρύτανη

Ἀγαπητά Μέλη τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
 Κυρία Κοσμήτορ τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας
 Κύριε Πρόεδρε τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς
 Κυρίες καί Κύριοι Κοσμήτορες καί Πρόεδροι τῶν Σχολῶν καί
 τῶν Τμημάτων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
 Κύριε Διοικητή τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Νοσοκομείου Ἰωαννίνων
 Κύριοι πρῶην Πρυτάνεις καί Ἀντιπρυτάνεις τοῦ Πανεπιστημίου
 Ἰωαννίνων
 Κυρία ἐκπρόσωπε τοῦ ΤΕΙ Πατρῶν
 Κύριε Πρόεδρε τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν
 Κυρίες καί Κύριοι,
 Ἀγαπητοί φοιτητές

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτη Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου,
 κ. Ἱερόθεε!

Ἐκ μέρους τῶν Πρυτανικῶν Ἀρχῶν καί τοῦ συνόλου τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος, σᾶς καλωσορίζω ἐγκάρδια στό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων.

Ἡ ἀποψινὴ ἀναγόρευσή σας σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς, τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, συνιστᾷ μία πράξη ἀναγνώρισης τοῦ πολυσήμαντου πνευματικοῦ καί θεολογικοῦ σας ἔργου καί τῆς πολύπλευρης συγγραφικῆς καί κοινωνικῆς προσφορᾶς σας.

Τό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, παραμένοντας πιστό στίς βασικές ἀρχές τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί διδασκαλίας, καθὼς καί στίς ἀρχές πού ἀναφέρονται στήν ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικῆς καί κριτικῆς σκέψης, ἐπιδιώκει ἀκαδημαϊκές καί ἐπιστημονικές συνεργασίες μέ σημαντικές πνευματικές προσωπικότητες τῶν Γραμμάτων καί τῶν Ἐπιστημῶν.

Τό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων ἔχει ἤδη ἐντάξει στούς κόλπους του ἐξέχουσες προσωπικότητες ἀπό τόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως εἶναι ὁ Παναγιότατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου

καί πάσης Ἀλβανίας κ.κ. Ἀναστάσιος, καθώς καί ὁ Μακαριότατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμος.

Σέ αὐτές τίς προβεβλημένες καί σεπτές μορφές τῆς Ἐκκλησίας μας προστίθεται σήμερα ἐπαξίως ὁ Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ.κ. Ἱερόθεος. Ὁ κ. Ἱερόθεος εἶναι μία ἐξαιρετική πνευματική μορφή τῆς Ἐκκλησίας μας. Σεμνός, λιτός, γαλήνιος, πνευματικός, ἀπλός, καθημερινός, σοφός, ἐνάρετος, προσηνής, μέ ἓνα τεράστιο συγγραφικό καί πνευματικό ἔργο. Ὁ θεολογικός λόγος τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἡ γλυκύτητα καί ἡ εὐγένεια τῆς μορφῆς καί τῆς ψυχῆς του, ἡ ἀνεκτικότητα καί ἡ ἀποδοχή πού ἐπιδεικνύει πρὸς ὅλους, τὸν καθιστοῦν κοντινὸ, διπλανό, ἀδελφὸ τοῦ καθενός. Εἶναι δωρεὰ καί πνευματικὸ χάρισμα ὁ λόγος τοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Ἱεροθέου, εἶναι πλοῦτος καί ἀνεκτίμητο κεφάλαιο γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καί τὴ χριστιανική μας παράδοση. Ὁ λόγος τῆς ἐκκλησίας καί ὁ λόγος τῆς ἐπιστήμης δέν ἀπέχουν καί δέν ἀντιπαρατίθενται, ἀλλὰ συμπληρώνει καί ἐνισχύει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, σύμφωνα μέ τίς προσεγγίσεις πού ἀκολουθεῖ ὁ Σεβασμιώτατος. Αὐτὴ ἡ συνάφεια ἀναδεικνύεται στό πλουσιότατο συγγραφικὸ ἔργο πού ἔχει ἐκπονήσει ὁ τιμώμενος Ἱεράρχης. Ἕνα ἔργο εὐρύτατο καί σημαντικότερο, ἀλλὰ καί ἓνα ἔργο κτῆμα σχεδὸν ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, καθώς μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτό ἔχει μεταφραστεῖ σέ περισσότερες ἀπὸ εἴκοσι γλῶσσες τοῦ κόσμου.

Θά μοῦ ἐπιτρέψει, μάλιστα, ὁ Σεβασμιώτατος νά ἐκμυστηρευθῶ σέ ὅλους σας αὐτό πού μέ μεγάλη σεμνότητα μοῦ ἀνέφερε ὁ ἴδιος κατὰ τὴν πρόσφατη ἐπίσκεψή μου στὴν Ἱερά Μητρόπολη τῆς Ναυπάκτου: «Δέν τά μετέφρασα ἐγὼ τὰ βιβλία μου» μοῦ εἶπε, «τά μετέφρασαν μόνοι τους οἱ ἐνδιαφερόμενοι».

Ἐκπλήσsetαι κανεὶς ἀπὸ τό εὖρος τῶν βιβλίων καί τῶν μελετῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου. Ἐντυπωσιάζεται, ὡστόσο, ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια τῶν κειμένων του, ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν σκέψεων, τῶν ιδεῶν καί τῶν ἀντιλήψεων. Βιβλία καί μελέτες πού διαβάζονται εὐχάριστα ἀπὸ τὸν καθένα, ἀλλὰ κυρίως πού εἶναι χρήσιμα καί ὠφέλιμα στὸν καθέναν. Βιβλία πού προσεγ-

γίζουν πολλές φορές και πεδία ἄλλων ἐπιστημῶν, καί κυρίως τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

Σεβασμιώτατε, Μητροπολίτη Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου. Ὑπηρετεῖτε μέ ζῆλο καί ἀφοσίωση σέ μία μικρή χωροταξικά Μητρόπολη. Αὐτό δέν σᾶς ἐμπόδισε καί δέν σᾶς ἐμποδίζει νά ἀναλαμβάνετε ἐξαιρετες πρωτοβουλίες καί δράσεις γιά τό πλήρωμα τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, ἀλλά καί τῆς Ὁρθοδοξίας γενικότερα. Ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμηση γιά ὅλους μας ἡ πνευματική σας προσφορά.

Σεβασμιώτατε κ. Ἱερόθεε,

Αἰσθάνομαι συγκινημένος, αἰσθάνομαι ὑπερήφανος καί τυχερός, πού ὡς Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων σᾶς καλωσορίζω καί σᾶς ὑποδέχομαι στό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, στό ὁποῖο ἀπό σήμερα ἀποτελεῖται ἐκλεκτό καί διακεκριμένο μέλος. Χρειαζόμαστε, ὡς κοινωνία καί ὡς Πανεπιστήμιο, πρότυπα καί ὑποδείγματα τῆς δικῆς σας ἐμβέλειας καί τοῦ δικοῦ σας κύρους γιά τούς νέους ἐπιστήμονες καί τή νέα γενιά.

Χαίρομαι, ἐπίσης, ἰδιαίτερα, γιατί ἡ νεοσύστατη Καμεράτα, Ὁρχήστρα τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ἀποτελούμενη ἀπό φοιτητές τοῦ Ἰδρύματος, θά ἐμφανιστεῖ γιά πρώτη φορά ἀπόψε στή δική σας ἀναγόρευση, ὑπὸ τῇ διεύθυνση τοῦ ἐξαίρετου μαέστρου κ. Γεωργίου Χλίτσιου, τόν ὁποῖο καί εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν προσφορά του.

Σεβασμιώτατε, σᾶς καλωσορίζω στό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων καί σᾶς ἐκφράζω τίς πλέον ἐγκάρδιες καί εἰλικρινεῖς εὐχαριστίες μου. Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ!

Ἑπαινος – παρουσίαση τιμωμένου
ἀπὸ τὸν Ἀναπληρωτὴ Πρύτανη
Καθηγητὴ Ἱατρικῆς κ. Ἀνδρέα Φωτόπουλο

Τελετὴ ἀναγόρευσης τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ.κ. Ἱεροθέου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Κύριε Πρύτανη,
Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἡ ἀποψινὴ ἀναγόρευση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κυρίου Ἱεροθέου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ἀποτελεῖ τιμὴ γιὰ τὸ Ἰδρυμα καὶ παράλληλα ἐπίσημη ἔνδειξη ἀναγνώρισης τῆς μεγίστης προσφορᾶς του στὴν Ὁρθόδοξη ἐκκλησία καὶ τῆς ἀξιόλογης πνευματικῆς δράσης του.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι ξεχωριστή, διότι ὁ πνευματικὸς πλοῦτος τοῦ Πανεπιστημίου μας διευρύνεται. Ὁ Σεβασμιώτατος ἀποτελεῖ ἓνα φωτεινὸ παράδειγμα σπουδαίου κληρικοῦ, ἀξιόλογου ἀνθρώπου καὶ διακεκριμένου ἐπιστήμονα μέ πλούσιο πνευματικὸ ἔργο.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κύριος Ἱερόθεος, κατὰ κόσμον Γεώργιος Βλάχος, γεννήθηκε στὰ Ἰωάννινα τὸ ἔτος 1945.

Ἐλαβε τὴν ἐγκύκλιο μόρφωση στὴν πατρίδα του καὶ στό Ἀργί-νιο, ὅπου γνώρισε τὸν ἀείμνηστο Καλλίνικο, τότε Πρωτοσύγκελλο

τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας καί μετέπειτα Μητροπολίτη Ἑδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας. Ἐνεγράφη στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου μας, ἀλλά σπούδασε στή Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τή χρονική περίοδο 1964-1968 ἀπ' ὅπου ἔλαβε τό πτυχίο μέ «ἄριστα».

Χειροτονήθηκε Διάκονος τό 1971 καί Πρεσβύτερος τό 1972 ἀπό τόν Μητροπολίτη Ἑδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας Καλλίνικο. Ὑπηρετήσε ὡς Ἱεροκέρυκας στήν Μητρόπολη Ἑδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας κατά τό χρονικό διάστημα 1969 - 1987.

Ίδρυσε καί κατευθύνει ὡς Πνευματικός μοναστική Ἀδελφότητα, ἡ ὁποία ξεκίνησε ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Ἑδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας καί τώρα βρίσκεται στήν Ἱερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν καί Λεβαδείας.

Τό 1987 ὑπηρετήσε γιά ἓνα ἐξάμηνο ὡς Ἱεροκέρυκας στήν Ἱερά Μητρόπολη Θηβῶν καί Λεβαδείας. Καί ἀπό τό 1987 ἕως τῆς ἀναδείξεώς του σέ Μητροπολίτη (1995) ὑπηρετήσε στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν ὡς Ἱεροκέρυκας καί Διευθυντής τοῦ Γραφείου Νεότητος. Τά ἔτη 1988 - 1990 διακόνησε ὡς Καθηγητής στήν Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή «Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός» τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας. Στίς 20 Ἰουλίου 1995 ἐξελέγη ἀπό τήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου.

Στίς 25 Σεπτεμβρίου 2008 τό Τμήμα Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐκτιμώντας τήν προσφορά του στά Θεολογικά γράμματα, τόν ἀναγόρευσε σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα.

Ἐπιστημονικά Ἐπιτεύγματα

Ὁ Σεβασμιώτατος συμμετεῖχε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ διάφορα Συμβούλια Ὁργανισμῶν, τά ὁποῖα ἀσχολοῦνται μέ θέματα Ἱατρικῆς Δεοντολογίας, ὅπως ἡ Ἐθνική Ἐπιτροπή κατά τοῦ AIDS, τό Κέντρο Ἐλέγχου Εἰδικῶν Λοιμώξεων

(KEEL), ὁ Ὅργανισμός κατά τῶν Ναρκωτικῶν (OKANA), καθώς επίσης καί γιά τόν Κώδικα Ἱατρικῆς Δεοντολογίας.

Εἰδικά στόν Κώδικα Ἱατρικῆς Δεοντολογίας παρενέβη σέ θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τίς ἀμβλώσεις, τήν εὐθανασία, τίς ἐρευνες στά βλαστοκύτταρα κλπ.

Στά Συμβούλια αὐτά συμμετεῖχαν καθηγητές Ἱατρικῶν Σχολῶν καί συνεργάσθηκε στενά μέ αὐτούς γιά τήν ἀντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων καί πάντοτε μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς σχέσεως ἱατρικῆς καί θεολογίας.

Μεταξύ αὐτῶν ἦταν οἱ καθηγητές: Γεώργιος Μερίκας, Νικόλαος Ματσανιώτης, Γεώργιος Παπαευαγγέλου, Ἰωάννης Στρατηγός, Ἀντώνιος Κουτσελίνης, Ἀνδρέας Ραμπαδίλας, Νικόλαος Ἀνάγνου, Κωνσταντῖνος Στεφανᾶς, Δημήτριος Τριχόπουλος, Ἄγγελος Χατζάκης, κ.ἄ.

Ἀποτέλεσμα τῆς πείρας πού ἀπέκτησε ἀπό τήν ἀνταλλαγή ἀπόψεων σέ θέματα βιοϊατρικῆς καί βιοηθικῆς εἶναι ἡ συγγραφή βιβλίων καί ἄρθρων γιά τό AIDS, τά ναρκωτικά καί γενικότερα τίς λοιμῶξεις. Χαρακτηριστικό εἶναι τό βιβλίον «AIDS, ἓνας τρόπος ζωῆς», καθώς ἐπίσης καί διάφορα ἄρθρα γιά τά ναρκωτικά.

Ἐκτός ἀπό τό εὐρύτερο φιλανθρωπικό καί κοινωνικό ἔργο του, ἡ ἐπιστημονική του προσφορά ἀποτυπώνεται στό πλούσιο συγγραφικό ἔργο καθώς ἔχει διακριθεῖ γιά τή συγγραφική του παραγωγή, ἀφοῦ ἔχει συγγράψει ἐνενήντα τέσσερα (94) βιβλία μέ θεολογικό, ἐκκλησιολογικό, κοινωνικό περιεχόμενο, βασισμένα στή διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἀπό αὐτά πάνω ἀπό ἑβδομήντα (70) βιβλία ἔχουν μεταφραστεῖ σέ εἴκοσι μία 21 γλῶσσες ὅπως Ἀγγλικά, Ἀραβικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ἰσπανικά, Ρωσικά, Σερβικά, Οὐγγρικά, Ρουμανικά, Σουαχίλι, Κινέζικα, Βουλγαρικά, Οὐκρανικά, Τσέχικα, Ὁλλανδικά, Ἀλβανικά, Ἰταλικά, Φινλανδικά, Γεωργιανά, Οὐρντού-Πακιστανικά καί Κορεατικά. Ο συνολικός ἀριθμός τῶν βιβλίων, ἀνατύπων καί δημοσιεύσεων, πέρα ἀπό τά διάφορα ἄρθρα, ἀνέρχεται στά τριακόσια (300). Ἐχει μάλιστα γραφεῖ ὅτι εἶναι ὁ πιό μεταφρασμένος Ἑλληνας μετά τόν Νίκο Καζαντζάκη.

Τά βιβλία ἀσχολοῦνται μέ θέματα θεολογικά, ἐκκλησιολογικά,

πατερικά καί ἐρμηνεύουν τήν σύγχρονη πνευματικότητα μέσα ἀπό τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιαστική προοπτική.

Βιβλία του χρησιμοποιοῦνται ὡς διδακτικά ἐγχειρίδια σέ Θεολογικές Σχολές τοῦ ἐξωτερικοῦ καί τῆς Ἑλλάδος καί γίνονται ἀντικείμενο διδακτορικῶν διατριβῶν σέ Πανεπιστήμια τοῦ ἐξωτερικοῦ καί εἰσηγήσεων σέ συνέδρια.

Τό βιβλίό του μέ τίτλο «Τό Πρόσωπο στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση» βραβεύθηκε ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὡς τό καλύτερο θεολογικό βιβλίό τῆς πενταετίας (1990-1995).

Παράλληλα μέ τήν συγγραφή βιβλίων ἀσχολήθηκε καί μέ τήν δημοσίευση ἄρθρων στόν ἡμερήσιο καί ἐβδομαδιαῖο Τύπο. Ἀρθρογράφησε καί ἀρθρογραφεῖ στόν ἀθηναϊκό Τύπο, στόν τοπικό Τύπο τῆς Ναυπάκτου, στό διαδίκτυο καθώς καί στήν ἐφημερίδα τῆς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου «Ἐκκλησιαστική Παρέμβαση» (www.parembasis.gr), τήν ὁποία ὁ ἴδιος ἱδρύσε ὡς Μητροπολίτης, καί τά κείμενά του ἀναδημοσιεύονται σέ πολλές ἄλλες ἐφημερίδες, περιοδικά καί ἱστοσελίδες. Τά ἄρθρα του ἀποτελοῦν παρεμβάσεις στίς σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές καί ἐκκλησιαστικές ἐξελίξεις καί προσφέρουν τήν ὀρθόδοξη θεολογική ἐρμηνεία τῶν γεγονότων.

Στίς Η.Π.Α ἀνέπτυξε θέματα στή Θεολογική Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, πραγματοποίησε εἰσηγήσεις σέ Σεμινάριο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς (OCA), στό Βανκούβερ τοῦ Καναδά (1995) καί στήν Ἀτλάντα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν (1997), μίλησε στήν κεντρική αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Seattle (1999) κατόπιν προσκλήσεως τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου, ἀνέλαβε Σεμινάριο στό ὁποῖο δίδαξε στήν Tacoma τῆς Washington State (1999 καί τό 2007). Μίλησε στό Λουθηρανικό Πανεπιστήμιο τῆς Tacoma Pacific Lutheran University (2007). Μίλησε σέ Συνέδρια καί διαλέξεις πού διοργάνωσε ἡ Ὁρθόδοξη Ἑλληνική Κοινότητα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου στό Seattle τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν (1995, 1997, 1999 καί 2007), καί σέ διεθνές Συνέδριο στήν Ἱερά Μονή Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στό Σικάγο (Σεπτ. 2007).

Ἐπειδή τά βιβλία του μεταφράσθηκαν σέ πολλές γλώσσες, ἐκλήθη στίς διάφορες χῶρες νά παραστεῖ καί νά μιλήσει κατά τήν παρουσίαση τῶν βιβλίων του καί γιά νά ἀναλύσει σημεῖα πού εἶναι πρωτοποριακά γιά τήν ἐποχή μας στήν σύνδεση μεταξύ ἱατρικῆς ἐπιστήμης καί θεολογίας.

Ἔτσι ἐπισκέφθηκε καί μίλησε στίς ἐξῆς χῶρες: Ἀμερική, Καναδά, Συρία, Λίβανο, Γερμανία, Γεωργία, Συμφερούπολη Κριμαίας, Ρωσία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ἰταλία, Κωνσταντινούπολη, Κύπρο, Ἀγγλία.

Οἱ γνώσεις του γύρω ἀπό τά βιοηθικά θέματα εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νά κληθεῖ σέ διάφορα ἱατρικά Συνέδρια καί νά ἀναπτύξει διάφορα θέματα. Ἐπίσης, πολλές φορές εἰσηγήθηκε θέματα στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τίς μεταμοσχεύσεις ὀργάνων καί τήν ἱατρικῶς ὑποδοιχούμενη ἀναπαραγωγή.

Γενικά εἰσηγήθηκε περίπου σέ 500 Ἐθνικά καί Διεθνή Συνέδρια, ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδος, σέ θέματα θεολογικά, φιλοσοφικά καί βιοηθικά.

Θεολογία καί Ἱατρική Ἐπιστήμη

Τό ὅλο ἔργο τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου πού ἀναφέρεται στή σχέση μεταξύ ἱατρικῆς ἐπιστήμης καί θεολογίας ἐπικεντρώνεται σέ τρία σημεῖα:

Πρῶτον, στήν ἄποψή του, τήν ὁποία στηρίζει στόν καθηγητή πατέρα Ἰωάννη Ρωμανίδη, ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία διακρίνεται ἀπό τήν δυτική θεολογία, διότι συνδέεται μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη καί ὄχι μέ τήν κλασική καί δυτική μεταφυσική. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία πρέπει νά ἐρμηνευθεῖ μέσα ἀπό ἱατρικούς ὅρους καί ὄχι ἀπό φιλοσοφικούς. Εἶναι πρακτική ἐπιστήμη καί ὄχι θεωρητική.

Στό ἔργο του ἡ Ἐκκλησία χαρακτηρίζεται ὡς θεραπευτήριο-No-σοκομεῖο, οἱ Κληρικοί πνευματικοί ἱατροί-θεραπευτές, ἡ θεολογία ὡς πνευματική ἱατρική ἐπιστήμη, ὁ ἄνθρωπος πού προστρέχει στήν Ἐκκλησία γιά βοήθεια ἐκλαμβάνεται ὡς πνευματικά ἀσθενής, τά

δόγματα καί οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ὡς πνευματικά φάρμακα κ.ἄ. Ἔτσι ἀποφεύγει νά χαρακτηρίζεται ὁ Χριστιανισμός ἰδεολογία καί φιλοσοφικός στοχασμός καί ἀσχολεῖται μέ τόν ἄνθρωπο.

Δεύτερον, ἐπικεντρώνεται στήν ἄποψή του ὅτι ἡ νηπτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας συγγενεῦει μέ τήν σύγχρονη ψυχιατρική-νευρολογία, διότι ἀσχολεῖται μέ τόν ἐσωτερικό κόσμο τοῦ ἀνθρώπου καί μέ τά νοητικά φαινόμενα τά ὁποῖα ἐπηρεάζουν κατά ποικίλους βαθμούς τήν ὅλη ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλωστε ἡ ψυχολογία στίς ἡμέρες μας ἀποδοσμεύθηκε ἀπό τήν φιλοσοφία καί συνδέθηκε μέ τίς νευροεπιστῆμες.

Ἡ μελέτη τῶν πατερικῶν κειμένων καί κυρίως τῶν ἡσυχαστῶν Πατέρων τῆς Φιλοκαλίας, ἡ ἐπί σειρά ἐτῶν μελέτη τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἡ ἐπικοινωνία μέ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, καί ἡ μακρόχρονη ποιμαντική του πείρα, τόν ὀδήγησαν στή βεβαιότητα ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία εἶναι ἐπιστήμη πού θεραπεύει τόν ἄνθρωπο καί ὅτι οἱ νηπτικοὶ Πατέρες μποροῦν νά βοηθήσουν τόν σύγχρονο ἄνθρωπο πού ταλαιπωρεῖται ἀπό πολλὰ ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα. Μέ αὐτό τό πνεῦμα ἔγραψε πλῆθος βιβλίων, καταστάλαγμα πολύχρονης ποιμαντικῆς πείρας, σχετικά μέ τήν «Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία». Πρόκειται γιά ἓνα ἔργο πού παρουσιάζει τή θεραπευτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία στήν διδικοπατερική παράδοση θεωρεῖται νοσοκομεῖο-θεραπευτήριον, πού θεραπεύει τίς πνευματικές ἀσθένειες τῶν ἀνθρώπων καί ἡ θεολογία μοιάζει μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη ὡς πρὸς τήν μεθοδολογία.

Μέσα στό πλαίσιο αὐτό ἔγραψε καί ἄλλο βιβλίο στήν προοπτική τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «Ὁρθόδοξης Ψυχοθεραπείας» μέ τίτλο «Ἱατρική ἐν πνεύματι ἐπιστήμη».

Ἐπίσης, ἀσχολήθηκε συγκριτικά μέ τήν ὑπαρξιακή Ψυχοθεραπεία τοῦ Victor Frankl, πού ἐκφράζει τήν Τρίτη ψυχοθεραπευτική Σχολή τῆς Βιέννης μέ τό βιβλίο «Ὑπαρξιακή ψυχολογία καί Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία».

Συγχρόνως ἀσχολήθηκε μέ τήν συνάντηση μεταξύ τῆς ὑπαρξιακῆς ψυχολογίας καί ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας, ὅπως φαίνεται στό

ἔργο τοῦ Γιάλομ, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ἐν πολλοῖς τίς ἀπόψεις τοῦ Victor Frankl.

Τό σημαντικό ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος εἶναι ὁ πρῶτος πού εἰσήγαγε τόν ὄρο «Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία».

Ὁ τίτλος καί τό περιεχόμενο ἔγιναν ἀποδεκτά ἀπό τήν «Ἀμερικανική Ψυχολογική Ἑταιρεία», ἡ ὁποία σέ ὀγκώδη ἔκδοσή της μέ τίτλο «Ἐγχειρίδιο ψυχοθεραπείας καί θρησκευτικῆς ποικιλομορφίας» ἀναφέρει τό Σεβασμιώτατο (τότε Ἀρχιμανδρίτη) ὡς εἰσηγητῆ τοῦ ὄρου: «Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία».

Πιό συγκεκριμένα ἀναφέρει:

«Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἱερόθεος, ἱερέας καί ψυχοθεραπευτής, σέ πολλά γραπτά ἔργα του ἔχει συστηματοποιήσει τίς ιδέες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας πάνω στίς θεραπευτικές πλευρές, τοὺς στόχους καί τίς πρακτικές τίς ὁποῖες ἐκπροσωπεῖ ἡ Ὁρθόδοξη πνευματική παράδοση (Vlachos, 1993, 1994a, 1994b). Θεωρεῖ ὅτι ὁ πρωταρχικός θεραπευτικός σκοπός τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἡ θεραπεία τοῦ νοῦ, ἐννοώντας τήν ὑψηλότετη δύναμη (faculty) στοὺς ἀνθρώπους, διά τῆς ὁποίας γνωρίζεται ὁ Θεός ὅταν αὐτή ἔχει καθαρθεῖ καί θεραπευθεῖ. Ὁ νοῦς διακρίνεται ἀπό τήν λογική, τό συναίσθημα καί τή διανοητική γνώση. Ὁ νοῦς θεωρεῖται τό ὑψηλότερο τμῆμα τῆς ψυχῆς, ὁ ὀφθαλμός τῆς ψυχῆς. Ὅταν καθαρθεῖ, ὁ νοῦς ἔχει τή δυνατότητα τῆς ἄμεσης ἐμπειρίας τοῦ Θεοῦ, σέ ἀντίθεση μέ τήν ἐμπειρία ἀπλῶν ιδεῶν ἢ ἀπλῶν ἐννοιῶν περὶ τοῦ Θεοῦ.

Τρίτον, τό ἔργο τοῦ Σεβασμιωτάτου ἐπικεντρώνεται στήν ἄποψη ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία διαλέγεται μέ θετικό τρόπο μέ τήν σύγχρονη ἐπιστήμη καί μάλιστα τήν ἐπιστήμη τῆς μοριακῆς βιολογίας. Διατυπώνει τήν ἄποψη ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει σύγκρουση μεταξύ θεολογίας καί ἐπιστήμης, γιατί κινοῦνται σέ διαφορετικά ἐπίπεδα. Εἶναι χαρακτηριστικές οἱ ἀπόψεις τοῦ μεγάλου σύγχρονου γενετιστοῦ ἐπιστήμονος Φράνσις Κόλλινς στό βιβλίο του «Ἡ γλώσσα τοῦ Θεοῦ», στό ὁποῖο φαίνεται ἡ ἁρμονική σχέση μεταξύ θεολογίας καί ἐπιστήμης. Ὁ Φράνσις Κόλλινς παρουσιάζει τίς τέσσερις δυνατές σχέσεις μεταξύ πίστεως καί ἐπιστήμης, ἡ μία «ὅταν ἡ ἐπιστήμη παραμερίζει τήν πίστη», ἡ δεύτερη «ὅταν ἡ

πίστη παραμερίζει τήν ἐπιστήμη», ἡ τρίτη «ὅταν ἡ ἐπιστήμη ζητᾷ θεία βοήθεια» καί ἡ τέταρτη «ὅταν ἐπιστήμη καί πίστη εἶναι σέ ἁρμονία».

Σέ μία σχετική εἰσήγησή του ὁ Σεβασμιώτατος γράφει: «Ἡ ἐπιστήμη ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα τί εἶναι ὁ κόσμος πού βλέπουμε. Ἡ θεολογία ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα ποιός εἶναι ὁ δημιουργός τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπιστήμη ἐρευνᾷ τό θέμα ποιά εἶναι ἡ συμπεριφορά καί λειτουργία τῶν κτιστῶν πραγμάτων. Ἡ θεολογία βλέπει τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πού ζωοποιεῖ τόν κόσμο. Ἡ ἐπιστήμη προσπαθεῖ νά θεραπεύση τίς ἀσθένειες πού βασανίζουν τόν ἄνθρωπο. Ἡ θεολογία βοηθᾷ τόν ἄνθρωπο νά ὑπερβῇ τήν κτιστότητα καί τήν θνητότητά του. Ἡ ἐπιστήμη ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα πῶς δημιουργοῦνται καί γίνονται τά ὄντα καί τά κτίσματα. Ἡ θεολογία ποιός εἶναι ὁ σκοπός καί τό τέλος τῆς δημιουργίας» (*Μεταξύ δυό αἰώνων*, σελ. 142-143).

Μέσα στήν προοπτική αὐτή ὁ Σεβασμιώτατος ἔγραψε τό βιβλίο «Βιοηθική καί βιοθεολογία», τό ὁποῖο ἦταν ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνός μέν τῆς διδασκαλίας του στήν Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή στόν Βόρειο Λίβανο, ἀφ' ἑτέρου δέ τῶν ὁμιλιῶν του τίς ὁποῖες ἐκφώνησε εἴτε στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἴτε σέ Ἱατρικά Συνέδρια.

Τό βιβλίο αὐτό ἐπαινέθηκε ἀπό πολλούς εἰδικούς καί ἐνασχολούμενους μέ τά θέματα αὐτά.

Ὅταν μελετήσῃ κανεῖς τά βιοηθικά θέματα μέ τά ὁποῖα ἀσχολεῖται ὁ Σεβασμιώτατος θά διαπιστώσῃ ὅτι χρησιμοποιεῖ βιβλιογραφία εἰλημμένη ἀπό τίς ἐπιστήμες τῆς μοριακῆς βιολογίας, τῆς γενετικῆς μηχανικῆς, τῆς νευρολογίας καί τῆς βιοηθικῆς.

Στό βιβλίο «Βιοηθική καί Βιοθεολογία» παρουσιάζεται μέ τρόπο ἥρεμο ὁ διάλογος πού μπορεῖ νά γίνῃ μεταξύ ὀρθόδοξης θεολογίας καί ἱατρικῆς ἐπιστήμης σέ βιολογικά καί βιοηθικά ζητήματα.

Ἐντυπωσιάζουν τά σημεῖα στά ὁποῖα στηρίζει τήν ὅλη ἐρευνά του: Τό πρῶτον εἶναι ὅτι οἱ ἐρευνες τῶν ἐπιστημόνων πρέπει νά κινοῦνται μέ ἐλευθερία, ἐνῶ ἡ ὀρθόδοξη θεολογία δέν πρέπει νά ἀντιτάσσεται στίς ἐρευνες αὐτές καί δέν πρέπει νά ὀδηγήσουν τή

θεολογία καί τή σύγχρονη ἐπιστήμη σέ σύγκρουση. Ἡ ἴδια ἡ ἐπιστήμη θά πρέπει νά θέτει τό πλαίσιο καί τούς ὅρους τῆς ἔρευνάς της, πράγμα πού γίνεται μέ τήν Βιοηθική. Τό δεύτερο σημεῖο εἶναι ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία πρέπει νά θέτει τίς βασικές ἀρχές γιά τό τί εἶναι ἡ ζωή καί ὁ θάνατος, ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, καί πῶς ὑπερβαίνεται ἡ φθαρτότητα καί θνητότητά του. Τό τρίτο σημεῖο εἶναι ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σέβεται τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μέ τό αὐτεξούσιό του ἔχει τήν δυνατότητα νά κάνει τίς ἐπιλογές του. Ἡ Ἐκκλησία ὑποδεικνύει τόν τρόπο ζωῆς καί εἶναι πάντοτε ἑτοιμη νά ἐκφράζει τήν ἀγάπη της καί νά θεραπεύει τόν ἄνθρωπο γιά τίς ἀστοχίες του.

Μέσα στό πλαίσιο αὐτό ἀσχολεῖται στό βιβλίο «Βιοηθική καί Βιοθεολογία» μέ ἐπίκαιρα θέματα, ὅπως τήν βιοτεχνολογική ἐπανάσταση, τήν σύνδεση μεταξύ ἐπιστήμης τῆς μοριακῆς βιολογίας καί τῆς μηχανικῆς ἱατρικῆς, τήν βιοηθική ὡς ἐπιστήμη, τήν χαρτογράφηση τοῦ ἀνθρωπίνου γονιδιώματος, τήν κλωνοποίηση, τίς ἔρευνες στά βλαστοκύτταρα, τίς ἀναπαραγωγικές τεχνολογίες, τίς μεταμοσχεύσεις ὀργάνων, τίς κυτταρικές καί γονιδιακές θεραπείες, τήν εὐθανασία καί τήν Μονάδα Ἐντατικῆς Θεραπείας.

Ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις τίς ἀντιμετωπίζει μέ ἰδιαίτερη προσοχή, νηφαλιότητα, διάκριση ὡς πρός τήν ἐπιστήμη καί τόν ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος θέλει νά χρησιμοποιήσει τά ἐπιτεύγματά της. Δέχεται τά ἀποτελέσματα τῶν βιοϊατρικῶν ἐρευνῶν καί καταγράφει τόν νηφάλιο θεολογικό λόγο.

Ἰδιαίτερη ἀναφορά γίνεται γιά τίς βιοϊατρικές καί ἱατρικές ἔρευνες γιά τίς βιοτράπεζες καί τήν βιοπειρατεία, γιά τίς κλινικές δοκιμές σέ χώρες τοῦ τρίτου κόσμου, γιά τήν εὐγονική, τόν βιολογικό ντετερμινισμό, κ.π.ᾶ.

Ἐπομένως, ὁ Σεβασμιώτατος δέν ἀρνεῖται τίς βιοϊατρικές ἔρευνες, ἀλλά παρουσιάζει τήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως διατυπώθηκε ἀπό τούς μεγάλους Πατέρες, μέ σκοπό νά βοηθήσει τόν ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἐργάζεται ὁμοιάζει μέ τό πῶς ὁ Μ. Βασίλειος διατύπωσε τίς ἀπόψεις του στήν Ἐξαήμερο, χρησιμοποιώντας τίς ἐπιστημονικές γνώσεις τῆς

ἐποχῆς του καί ἀντιπαραβάλλοντας αὐτές μέ τήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας.

Προκειμένου νά τεκμηριώσει τίς ἀπόψεις του, ὅπως φαίνεται εὐδιάκριτα στά βιβλία του, μελέτησε ἱατρικά βιβλία καί ἀπέκτησε μία γνώση γύρω ἀπό τήν μοριακή βιολογία καί γενικότερα γύρω ἀπό τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο λειτουργεῖ τό ἀνθρώπινο σῶμα.

Ὁ Σεβασμιώτατος συμμετεῖχε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Ἐπιτροπή τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας γιά τήν κατάρτιση τοῦ Κώδικα Ἀσκήσεως Ἱατρικοῦ Ἐπαγγέλματος καί Δεοντολογίας, καί συγχρόνως ὑποστήριξε τίς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας σέ διοηθικά θέματα στήν ἀρμόδια Ἐπιτροπή τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία συζητοῦσε γιά τόν ὡς ἄνω Κώδικα.

Κυρίες καί Κύριοι,

Ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν μία μικρή μονάχα μαρτυρία αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς του καί τοῦ ἀξιοσημείωτου ἔργου του καί συνθέτουν μία συνολική φυσιογνωμία ἑνός ἀνθρώπου χαμηλῶν τόνων ἀλλά μέ ἐσωτερική δυναμική καί διεθνή ἀναγνώριση, πού συνδυάζει τή διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μέ τήν ἐπιστήμη τῆς Ἱατρικῆς, ἄνθρωπος ἀνοικτός καί παγκόσμιος καί ταυτόχρονα τοπικός, ἐδραιωμένος σέ μία ἀπλή καθημερινή ζωή, ἄνθρωπος πού συντηρεῖ τήν ἐλπίδα στήν κοινωνία καί δείχνει τόν δρόμο στούς πολλούς. Ὁ Σεβασμιώτατος διακρίνεται γιά τό γνήσιο ἐκκλησιαστικό του φρόνημα, τή χρηστότητα τοῦ ἡθους, τήν πληρότητα τῆς ἐπιστημονικῆς του συγκρότησης, τήν ὁξύνοια τῆς σκέψης του καί τήν εὐρυμάθειά του.

Μέσω τῆς ἀποψινῆς ἀναγόρευσης τοῦ Σεβασμιωτάτου, τό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων γίνεται ἐπιστημονικά καί ἀκαδημαϊκά πλουσιότερο καί σοφότερο.

Τέτοια φωτεινά παραδείγματα ἀνιδιοτελοῦς προσφορᾶς στό κοινωνικό σύνολο μποροῦν νά φωτίσουν τό σκοτάδι τῆς ἐποχῆς μας καί νά δώσουν ἐλπίδα γιά ἕνα καλύτερο μέλλον. Νά ἀναδείξουν στούς νέους μία ἀξεπέραστη στάση ζωῆς μέ ἀξιοπρέπεια καί ἡθος.

Σεβασμιώτατε κ. Ἱερόθεε,

Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς ἐκφράσω τίς ἐγκάρδιες εὐχαριστίες μας γιά τή μεγάλη τιμή πού μᾶς κάνετε, σήμερα, μέ τήν ἀναγόρευσή σας σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου μας καί νά σᾶς εὐχηθῶ ὁλόψυχα νά συνεχίσετε μέ τήν ἴδια δύναμη τό θεάρεστο ἔργο καί τήν ἀνεκτίμητη προσφορά σας στήν ἐλληνική κοινωνία, ιδιαίτερα σέ αὐτούς τούς δύσκολους καιρούς πού διανύουμε.

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά.

«Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ὡς ἱατρικὴ ἐπιστήμη»

Ὁμιλία τοῦ τιμωμένου Σεβ. Μητροπολίτου
Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. **ΙΕΡΟΘΕΟΥ**

Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω θερμότατα τόν Πρύτανι κ. Γεώργιο Καψάλη γιά τό ἐνδιαφέρον του γιά τό πρόσωπό μου, τόν Ἀντιπρύτανι κ. Ἀνδρέα Φωτόπουλο, πού εἰσηγήθηκε τήν πρόταση στό Τμήμα Ἱατρικῆς τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, γιά τήν ἀναγόμευσή μου καί τήν παρουσίαση, ἀλλά καί ὅλα τά μέλη τῆς Σχολῆς πού ὁμοφώνως τήν ἀποδέχθηκαν, τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος καί σεβαστό σέ ὅλους μας κ. Ἱερώνυμο, πού μοῦ ἔδειξε ἐμπιστοσύνη ἐδῶ καί τριάντα χρόνια καί τιμᾷ τήν ἐκδήλωση αὐτή μέ τήν ὑψηλή παρουσία του, παρά τίς πολλές εὐθύνες πού ἔχει, τούς Σεβ. Μητροπολίτες, ἐξαιρέτως τόν Σεβ. Μητροπολίτη Ἰωαννίνων κ. Μάξιμο, τά μέλη τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Κοινότητος, τόν Περιφερειάρχη τῆς Ἡπείρου κ. Ἀλέξανδρο Καχυριάνη, τόν Δήμαρχο Ἰωαννίνων κ. Θωμᾶ Μπέγκα καί ὅλους τούς παρόντες πού μέ τιμοῦν μέ τήν παρουσία τους.

Αἰσθάνομαι ὅτι πρέπει νά ἐκφωνήσω λόγο κατάλληλο γιά τήν παροῦσα περίσταση. Ἡ παρουσία μου μεταξύ τόσων ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης μοῦ προκαλεῖ ἀναστολή καί δισταγμό. Τί θά μπορούσα νά προσφέρω στήν παροῦσα ἐκλεκτή ὁμίλῳ πού νά προσεγγίξῃ τήν πραγματικότητα;

Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ὅλο τό ἔργο, προφορικό καί γραπτό, πού ἀνέπτυξα ὅλα τά χρόνια τῆς δραστηριότητός μου εἶναι θεολογικό καί συγχρόνως ἱατρικό, δηλαδή συνέδεσα στενότατα τήν θεολογία μέ τήν ἱατρικὴ ἐπιστήμη.

Πρῶτον, γιατί ἡ θεολογία, ὅπως ἔλεγε ὁ καθηγητής π. Ἰωάννης

Ρωμανίδης, τοῦ ὁποίου τήν πνευματική κληρονομιά ἀκολουθῶ, δέν εἶναι μεταφυσική οὔτε μπορεῖ νά συμπεριληφθῇ στίς θεωρητικές ἐπιστῆμες, ἀλλά στίς πρακτικές, κυρίως στήν Ἱατρική. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν εἶναι φιλοσοφία ἢ θρησκεία, ἀλλά Νοσοκομεῖο πού θεραπεύει τόν τετραυματισμένο ψυχικά ἄνθρωπο καί ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ὁ διευθυντής τῆς πνευματικῆς Κλινικῆς.

Δεύτερον, γιατί ἀσχολήθηκα ἐπισταμένως μέ τά σύγχρονα βιοηθικά ζητήματα, ἐπειδή δίδαξα τήν βιοηθική στό Πανεπιστήμιο τοῦ Λιδάνου καί κλήθηκα νά ὁμιλήσω σέ πολυπληθῆ ἀκροατήρια ἐπιστημονικά, ἀκόμη καί σέ ἱατρικά Συνέδρια στήν Ἑλλάδα καί τό ἔξωτερικό. Ὅμως, διέγνωσα ὅτι δέν θά μπορούσα νά ὁμιλήσω γιά βιοηθικά ζητήματα, ἐάν δέν κατεῖχα στοιχειώδεις γνώσεις βιολογίας καί κυρίως τῆς μοριακῆς βιολογίας. Ἔτσι, μελέτησα πολλά ἱατρικά συγγράμματα μέ τόν ζῆλο ἑνός φιλοτίμου φοιτητοῦ τῆς Ἱατρικῆς καί διαπίστωσα ὅτι συνδέεται ἡ σύγχρονη μοριακή βιολογία μέ τήν ὀρθόδοξη θεολογία.

Τρίτον, γιατί ἀσχολήθηκα μέ τήν νηπτική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία ἀπεκάλεσα Ὁρθόδοξη *Ψυχοθεραπεία* καί ὁ ὅρος αὐτός ἔγινε ἀποδεκτός ἀπό τήν Ἀμερικανική Ψυχολογική Ἑταιρεία, ἐπειδή ἐκφράζει μιᾶ μέθοδο, κατ' αὐτούς, θεραπείας τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ κατὰ τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν μέθοδος θεραπείας τῶν πνευματικῶν νοσημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδή, ὅμως, ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπό ψυχή καί σῶμα, πράγμα πού δημιουργεῖ ἔντονα προβλήματα, γι' αὐτό ἐπιδόθηκα στήν μελέτη τῆς ψυχολογίας καί ἐξέτασα πῶς ἡ ψυχολογία κατ' ἀρχάς συνδεόταν μέ τήν φιλοσοφία καί στήν συνέχεια συνδέθηκε μέ τήν νευροεπιστήμη. Ἡ δέ ὀρθόδοξη θεολογία ἀναφέρεται στήν θεραπεία τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου πού κινεῖται κάτω ἀπό τήν λογική καί τήν συνείδηση.

Μερικά ἀπό τά πορίσματα αὐτῶν τῶν ἐρευνῶν μου θά ἐκθέσω στήν συνέχεια.

1. Θεολογία και ιατρική έπιστήμη

Τό θέμα περί τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει ψυχὴ καὶ σῶμα, ἀπληρόλησε πολὺ τὴν θεολογία καὶ τὴν ἐπιστήμη. Τά ἐρωτήματα πού τέθηκαν εἶναι: Τί εἶναι ζωή, ποιὰ εἶναι ἡ σχέση μεταξύ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς, ποιὰ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς ζωῆς στόν ἄνθρωπο καὶ στά ἄλογα ζῶα, ὅπως καὶ ποιὰ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν καὶ τῆς ἄψυχης ὕλης.

Εἶναι φυσικό ὅτι δόθηκαν πολλές ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα αὐτά, ἀπό τούς φυσικαλιστές, τούς βιταλιστές καὶ τούς ὀργανικιστές.

Πολλοὶ βιολόγοι καὶ γενετιστές καὶ ὅσοι ἀσχολοῦνται μέ τίς λεγόμενες ἐναλλακτικές θεραπείες κάνουν λόγο γιά τὴν λεγομένη *Vis Vitalis* ἢ *ζωτική ἐνέργεια* ἢ *ζωϊκὴ ἐνέργεια*, καθὼς ἐπίσης οἱ βιταλιστές κάνουν λόγο γιά *αἰθερική ἐνέργεια* ἢ *βιοενέργεια*¹.

Ὁ βιταλισμός εἶναι ἡ θεωρία ἐκείνη, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία «ἡ ζωὴ καὶ οἱ ζωϊκές λειτουργίες εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἰδιαίτερης καὶ ἁῦλης δυνάμεως (τῆς *vis vitalis*, ζωτικῆς δυνάμεως) πού βρίσκεται καὶ δρᾷ μέσα στοὺς ὀργανισμούς. Ἡ *vis vitalis* εἶναι βιολογική καὶ ταυτόχρονα ψυχική δύναμη (ψυχοβιταλισμός), πού ἀπορρέει ἀπό μιὰ ψυχική οὐσία... Ἀπό μερικούς ἡ ζωτικὴ δύναμη θεωρεῖται θεϊκῆς προέλευσης, κάτι πού ἐμφυτεύεται στοὺς ὀργανισμούς ἀπό μιὰ ὑπερβατικὴ ζωτικὴ ἀρχή, πού δέν εἶναι παρὰ ὁ θεός (ὑπερβατικὸς βιταλισμός)». Στὴν οὐσία ὁ βιταλισμός «εἶναι ἓνα εἶδος “βιολογικοῦ ἰδεαλισμοῦ”, ἀφοῦ μιᾶς γιὰ μὴ ὕλικές καὶ μὴ φυσικές βιολογικές δυνάμεις πού ὑπηρετοῦν ὀρισμένους σκοπούς, κινοῦνται τελολογικά καὶ ἔχουν τοποθετηθεῖ στοὺς ὀργανισμούς ἀπό κάποιον Θεό. Ὁ βιταλισμός θέλησε νά μᾶς προστατέψει ἀπό τόν βιολογικὸ ὕλισμό»².

-
1. Ἀθανασίου Ἀβραμίδου, «Ἐναλλακτικαὶ ἢ συμπληρωματικαὶ ἢ ἀναπληρωματικαὶ θεραπευτικαὶ», *Ὁρθόδοξος Τύπος*, 9 Δεκεμβρίου 2005.
 2. Σωκράτη Γκίκα, *Νέο Φιλοσοφικὸ Λεξικό*, ἐκδ. Σαββάλα, Ἀθήνα 2002, σελ. 79.

Γενικά, πολλοί βιολόγοι και γενετιστές πού διακρίνονται για τόν άγνωστικισμό ή τόν δεϊσμό κάνουν λόγο για μιá ζωτική δύναμη και ενέργεια πού υπάρχει μέσα στόν όργανισμό, αλλά και σέ όλη τήν κτίση, πού «δέν είναι ιδιότητα τής άνόργανης ύλης, ούτε άποτέλεσμα μηχανιστικών ή χημικών μεταβολών». Καί σ' αυτήν τήν ζωτική ενέργεια όφείλεται τό φαινόμενο τής ζωής.

Τό πρόβλημα, όμως, είναι τί είναι αυτή ή ζωτική ενέργεια, άπό πού προέρχεται και τελικά πού έντοπίζουν τήν ζωή και πώς τήν όριοθετούν. Καί είναι γεγονός ότι είναι δύσκολο, άν όχι άδύνατο, νά όρισθί άπό τήν έπιστήμη ή ζωή, και νά έντοπισθί πού ακριβώς είναι ή άρχή της. Τό μακρομόριο τοῦ DNA άποτελείται άπό χημικές ένώσεις, τά γονίδια παράγουν πρωτεΐνες πού συγκροτούν και δομοῦν τό κύτταρο, ή βάση τών πρωτεϊνών είναι τά άμινοξέα κλπ.

Μέ τήν ανακάλυψη τοῦ DNA και τών γονιδίων άρχισε ή έποχή τής «δικτατορίας» τών γονιδίων και είχε άρχικά θεωρηθί ότι εκεί βρίσκεται όλο τό μυστήριο τής ζωής και τοῦ θανάτου. Αργότερα έγινε φανερόν ότι τά γονίδια υπόκεινται και αυτά σέ σημαντική επίδραση άπό τό περιβάλλον και περάσαμε στήν έποχή τής έπιγενετικής και άρχισαν νά ανακαλύπτονται οί βιολογικοί μηχανισμοί αυτής τής επίδρασης, όμως τό τί είναι ή ζωή παρέμεινε άναπάντητο.

Ό Ernst Mayr αναλύει ότι υπήρξαν συζητήσεις μεταξύ τών *φυσικαλιστών*, οί όποιοι υποστήριζαν «ότι δέν υπάρχει μεταφυσική συνιστώσα τής ζωής», αλλά ή ζωή μπορεί νά εξηγηθί «στό μοριακό επίπεδο» «μέ τίς άρχές τής φυσικής και τής χημείας», και τών *βιταλιστών*, οί όποιοι υποστήριζαν ότι «οί ζωντανοί όργανισμοί διαφέρουν άπό τήν άδρανή ύλη έχοντας πολυάριθμα αυτόνομα χαρακτηριστικά –ιδιαίτερα τά γενετικά τους προγράμματα πού απέκτησαν κατά τό παρελθόν– τά όποια είναι άγνωστα στά μή ζωντανά ύλικά». Όστόσο, στήν έποχή μας αναπτύχθηκε ή θεωρία τοῦ *όργανικισμού*, ή όποία προσέλαβε τίς καλύτερες άρχές άπό τόν φυσικαλισμό και τόν βιταλισμό, άπορρίπτοντας τίς υπερβολές τους. Τελικά, οί *όργανικιστές* θεωροῦν ότι

στους ζωντανούς οργανισμούς δεν υπάρχει ένας дуΐσμός μεταξύ σώματος και φύσεως, ή σώματος και πνεύματος, αλλά дуΐσμός μεταξύ γονότυπου (νουνκλεικά όξέα) και φαινότυπου (πληροφορίες που παρέχονται από τον γονότυπο). Οί οργανικιστές όμιλούν για τους ζωντανούς οργανισμούς που «άποτελούν μιá ιεραρχία από όλοένα και πιο πολύπλοκα συστήματα –άπό μόρια, κύτταρα, ίστους, μέχρι όλόκληρους οργανισμούς, πληθυσμούς και είδη»³.

Παρά ταύτα, τό έρώτημα παραμένει για τό τί ή έπιστήμη θεωρεί ως ζωή. Δέν μπορεί κανείς νά δώση έναν άκριβή όρισμό για την ζωή, γι' αυτό και κάνουν λόγο για την ζωτική ένέργεια.

Όπως είναι δύσκολο νά άπαντηθί τό έρώτημα τί είναι ή ζωή, έτσι είναι δύσκολη ή άπάντηση στό έρώτημα τί είναι ό θάνατος, ή καλύτερα τί είναι τό φαινόμενο της γήρανσης. Μάλιστα, έχουν διατυπωθί περίπου 300 θεωρίες για τό φαινόμενο της γήρανσης των οργανισμών και έξακολουθεί αυτό τό γεγονός νά είναι άινιγμα για τους έπιστήμονες. Άλλες θεωρίες ύποστήριξαν ότι τό φαινόμενο της γήρανσης άφορά γενετικούς παράγοντες, άλλες ότι άφορά περιβαλλοντικούς παράγοντες και άλλες κάνουν συνδυασμό μεταξύ αυτών των δύο παραγόντων⁴.

Η όρθόδοξη θεολογία διδάσκει ότι ό Θεός είναι ή πηγή της ζωής, Αυτός έδωσε την ζωή σέ όλα τά όντα και μέσα σέ όλη την κτίση ύπάρχουν οί μικροί «λόγοι», δηλαδή ή άκτιστη ένέργεια του Θεού, που δίνει την ζωή σέ όλη την κτίση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ό μεγάλος έρευνητής βιολόγος Francis Collins ό όποιος μαζί μέ τον John Craig Venter έφθασαν στην άποκωδικοποίηση του άνθρωπίνου γονιδιώματος, καίτοι είχε άρχίσει από τον άγνωστικισμό και την άθεΐα, έφθασε στό συμπέρασμα νά πη ότι «ό Θεός της Βίβλου είναι επίσης ό Θεός του γονιδιώματος. Μπορεί νά λατρεύεται στην Έκκλησία ή στό Έργαστήριο. Η δημιουργία Του είναι μεγαλοπρεπής, έπιβλητική, περίπλοκη

3. Ernst Mayr, *Αυτή είναι ή βιολογία*, έκδ. Κάτοπτρο, Α' έκδοση, 2002, σελ. 1-31.

4. Σταμάτη Άλαχιώτη, *Η πρόκληση των γονιδίων*, έκδ. Καστανιώτη, Άθήνα 1999, σελ. 167 κ.έξ.

καί ὁμορφη –καί δέν μπορεῖ νά μπεῖ σέ πόλεμο μέ τόν ἑαυτό της. Μόνο ἐμεῖς οἱ ἀτελεῖς ἄνθρωποι μποροῦμε νά ἀνοίγουμε τέτοιες διαμάχες. Καί μόνο ἐμεῖς μποροῦμε νά τίς πάψουμε»⁵.

Ἐπί πλέον, κατά τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου συνδέεται στενότερα μέ τό σῶμα, εἶναι ἐνιαία καί πολυδύναμη. Μέ τήν νοερή της ἐνέργεια ἔχει ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό, μέ τήν λογική της ἐνέργεια ἐπικοινωνεῖ μέ τό περιβάλλον, διά τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου, μέ τήν λειτουργία τῶν νευροκυττάρων, μέ τήν ἄλογη ἐνέργειά της, ἥτοι τήν γεννητική, τήν αὐξητική, τήν φυτική θρεπτική, διευθύνει ὅλο τό σῶμα, ὅποτε ἡ ψυχὴ «πανταχοῦ τοῦ σώματός ἐστι» καί τό ζωοποιεῖ ποικιλοτρόπως.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς κάνει λόγο γιά τίς ἄκτιστες οὐσιοποιές, ζωοποιές, σοφοποιές καί θεοποιές ἐνεργεῖες τοῦ Θεοῦ. Μία εἶναι ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά μετέχεται ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῶν κτισμάτων· ἔτσι, ὅλα τά κτίσματα μετέχουν τῆς οὐσιοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ὅχι ὅμως καί τῆς ζωοποιῶν, ὅπως ἡ μή ἔμβια ὕλη, ἀλλά πάλι, ὅπως τά φυτά καί τά ζῶα, μετέχουν τῆς οὐσιοποιῶν καί τῆς ζωοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ὅχι ὅμως καί τῆς σοφοποιῶν. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μετέχουν καί τῶν προηγουμένων, ἀλλά καί τῆς σοφοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ὅχι ὅμως τῆς θεοποιῶν. Καί τέλος οἱ ἄγγελοι πού κράτησαν τήν τάξη τους, καί ὅσοι ἀπό τοὺς ἀνθρώπους ἐπανῆλθαν στό ὑπερφυές ἀξίωμα, δηλαδή οἱ ἅγιοι, μετέχουν, ἐκτός τῶν προηγουμένων, καί τῆς θεοποιῶν ἐνεργείας καί Χάριτος τοῦ Θεοῦ⁶.

Ἐπομένως, ὁ ἄνθρωπος μετέχει τῆς οὐσιοποιῶν, ζωοποιῶν καί σοφοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλά αὐτό δέν ἀρκεῖ, ἀφοῦ ἀπαιτεῖται νά μεθέξη καί τῆς θεοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, γιατί τότε θά ἔχη νόημα στήν ζωὴ του καί θά καταξιώσει τήν ὕπαρξή του. Αὐτὴ δέ ἡ μέθεξη τῆς θεοποιῶν ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μετέχεται ποι-

5. Francis Collins, *Ἡ γλώσσα τοῦ Θεοῦ. Ἕνας ἐπιστήμονας δίνει μαρτυρία γιά τήν πίστη*, ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα 2009, σελ. 184.

6. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ἀντιρρητικός πρὸς Ἀκίνδυνον*, λόγος Ε΄, Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τόμ. 6, σελ. 298-300.

κιλοτρόπως καί ἀναλόγως, γι' αὐτό καί λέγεται καθαρτική, φωτιστική καί θεοποιός ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὅταν καθαρίζει, φωτίζει καί θεώνει τόν ἄνθρωπο.

Ἡ διδασκαλία ἐξ ἄλλου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ γιά τήν διάκριση μεταξύ ἀκτίστου οὐσίας καί ἀκτίστου ἐνεργείας στόν Θεό καί ὅτι ὁ ἄνθρωπος καί ἡ κτίση μετέχει, κατά διαφόρους βαθμούς, τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί ὄχι τῆς οὐσίας Του, εἶναι σημαντική, γιατί μᾶς βοηθᾷ νά ξεφύγουμε τόσο ἀπό τόν ἀγνωστικισμό, ὅσο καί ἀπό τόν πανθεϊσμό.

Ἐπίσης, εἶναι σημαντική, γιατί μᾶς δίνει τήν δυνατότητα νά κάνουμε λόγο γιά τούς πνευματικούς λόγους ἢ τούς λεγομένους «λόγους τῶν ὄντων». Σύμφωνα μέ αὐτήν τήν διδασκαλία ὁ Θεός δέν δημιουργήσε τόν κόσμο καί ἔβαλε μέσα του μερικούς νόμους καί τόν ἐγκατέλειψε, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ δεῖσμός, ἀλλά μέσα σέ ὅλη τήν κτίση ὑπάρχουν οἱ ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό ὁ Θεός διευθύνει τόν κόσμο προσωπικά. Ὁ Χριστός ἔλεγε: «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι» (Ἰω. ε', 17) καί «ἐμβλέψατε εἰς τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδέ θερίζουσιν οὐδέ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καί ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά» (Ματθ. στ', 26).

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής κάνει εὐρύτατο λόγο γιά τούς λεγομένους λόγους τῶν ὄντων πού εἶναι ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ⁷. Γι' αὐτό μέσα στήν κτίση κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογία δέν ὑπάρχουν σταθερές ἀρχές, ἀλλά ἄκτιστοι λόγοι, καί, ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν σταθερές ἀρχές, αὐτό ὀφείλεται στήν πιστότητα τῆς θείας ἐνεργείας.

Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία δέν εἶναι μεταφυσική φιλοσοφία, ὅπως ἐκφραζόταν ἀπό τόν Πλάτωνα, τόν Ἀριστοτέλη, τούς Νεοπλατωνικούς καί τούς συγχρόνους ἰδεαλιστές, ἀκόμη καί τούς ὑπαρξιστές φιλοσόφους, ἀλλά συνδέεται μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη, ἀφοῦ κάνει λόγο γιά ἀσθένεια τοῦ νοῦ, τῆς ψυχῆς, τῆς καρδιάς, ἡ ὁποία

7. βλ. Ἱερομονάχου Ἀρτεμίου Ραντοσάβλιεβιτς: *Τό μυστήριον τῆς σωτηρίας κατά τόν ἅγιον Μάξιμον τόν Ὁμολογητήν*, Ἀθήνα 1975, σελ. 34 κ. ἐξ.

ἀσθένεια ἐπηρεάζει ἐν πολλοῖς καί τίς σωματικές ἀσθένειες, ἀφοῦ ὑπάρχει ἐνότητα ψυχῆς καί σώματος.

Ἐπειτα, ἡ Ἐκκλησία καί τό ἔργο της ἐρμηνεύεται μέ ἱατρικούς ὅρους, ὅπως θεραπευτήριο, οἱ Κληρικοί θεωροῦνται ἱατροί ψυχῆς καί σώματος, ἡ θεολογία ἀποδίδεται ὡς ἱατρική ἐπιστήμη, ἡ ὁποία θεραπεύει τόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τά δόγματα καί οἱ ἱεροί Κανόνες παρουσιάζονται ὡς φάρμακα. Φυσικά, ὑπάρχουν ὅρια συγκεκριμένα μεταξύ ἱατρικῆς τῆς ψυχῆς καί ἱατρικῆς τοῦ σώματος, ὥστε νά ὑπάρχει ἀλληλοσεβασμός μεταξύ τους. Πάντως, στήν ὀρθόδοξη θεολογία δέν ὑφίσταται διαφορά μεταξύ φύσει ἀθανάτου ψυχῆς καί φύσει θνητοῦ σώματος, ὅπως γίνεται στήν μεταφυσική φιλοσοφία, ἀλλά ὑπάρχει ἐνότητα μεταξύ ψυχῆς καί σώματος, χωρίς νά ὑπάρχει μεταξύ αὐτῶν ἀπόλυτη ταυτότητα, γι' αὐτό καί δέν συγκρούεται ἡ ὀρθόδοξη πνευματική ἱατρική μέ τήν σωματική ἱατρική, ἀλλά συνεργάζονται μεταξύ τους.

Ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος βλέπει τίς σωματικές ἀσθένειες τοῦ ἀνθρώπου, γιά τίς ὁποῖες ἐνδιαφέρεται ἡ ἱατρική ἐπιστήμη, καί ὁ ἱατρός τοῦ σώματος βλέπει ἕναν ἄρρωστο ἄνθρωπο, πού ὑποφέρει ἀπό τό σωματικό ἄλγος, ἀλλά συγχρόνως διακατέχεται ἀπό τόν ψυχολογικό, ψυχικό, ὑπαρξιακό καί πνευματικό πόνο. Ἔτσι, ὑπάρχει στενός σύνδεσμος μεταξύ τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας καί τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἀφοῦ καί οἱ δύο ἀσχολοῦνται μέ τήν ζωή καί τόν θάνατο τοῦ ἀνθρώπου.

2. Θεολογία καί Ἀλγονία

Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ βιολογία διαιρεῖται σέ κλάδους. Ἕνας κλάδος τῆς βιολογίας εἶναι ἡ γενετική, πού εἶναι ἡ ἐπιστήμη «πού εἶναι ἀφιερωμένη στήν μελέτη τῶν γονιδίων»⁸.

Μιλώντας γιά τήν γενετική μποροῦμε νά κάνουμε μιá διάκριση γιά τούς διαφόρους τύπους γενετικῆς. Εἶναι ἡ *κλασική*

8. Σταμάτη Ἀλαχιώτη, *Εἰσαγωγή στήν γενετική*, Ἑλληνικά Γράμματα, Ἀθήνα 2005, σελ. 786.

γενετική, πού «ἀφορᾷ τήν μελέτη τῶν προτύπων κληρονομικῆς μεταδίδαςης χαρακτήρων ἀπό τούς γονεῖς στούς ἀπογόνους γιά τήν ἀνάδειξη γενετικῶν ἀρχῶν καί μηχανισμῶν» ἡ **μοριακή γενετική**, πού «ἀφορᾷ τήν μελέτη τῶν γονιδίων πού γίνεται στό ἐπίπεδο τῆς δομῆς καί τῆς λειτουργίας τους» καί ἡ **γενετική μηχανική** πού εἶναι «ἡ τεχνική τροποποίηση τῆς γενετικῆς σύστασης ἑνός κυττάρου ἢ ὀργανισμοῦ μέ τήν μεθοδολογία τοῦ ἀνασυνδυασμένου DNA»⁹.

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἐπιστήμονες ἀπό τήν γενική βιολογία προχώρησαν στήν κλασική γενετική μέ τήν ὁποία μελέτησαν τόν τρόπο μεταδίδαςης τῆς κληρονομικότητας ἀπό τούς γονεῖς στούς ἀπογόνους, ταυτόχρονα προχώρησαν στήν βιοχημεία, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μέ τήν λειτουργική ἔκφραση τῶν γονιδίων πού εἶναι οἱ πρωτεΐνες καί ἔπειτα, μέ τόν συνδυασμό τῶν ἐπιτευγμάτων τους, ἀνέπτυξαν τήν γενετική μηχανική, ἀφοῦ χρησιμοποίησαν τήν σύγχρονη τεχνολογία γιά νά μελετήσουν καλύτερα τήν γενετική σύσταση τοῦ κυττάρου καί νά ἐπιτύχουν τήν τροποποίησή της.

Σήμερα ἡ βιολογία συνδέεται στενά μέ τήν γενετική καί τήν τεχνολογία, γι' αὐτό μποροῦμε νά κάνουμε λόγο γιά **μοριακή βιολογία** καί γιά **γενετική μηχανική**.

Παρατηρεῖ κανεῖς μερικά βασικά στάδια ἐξέλιξης τῆς σύγχρονης βιολογίας. Πρόκειται γιά ἱστορικές ἐπαναστάσεις στήν σύγχρονη βιολογία, ὅπως ἀναλύονται ἀπό τόν Καθηγητή Βιολογίας στό Πανεπιστήμιο Κρήτης Νικόλαο Μοσχονά.

Ἡ πρώτη «ἐπανάσταση» στήν σύγχρονη βιολογία ξεκίνησε ἀπό τήν δεκαετία τοῦ 1950. Πρόκειται γιά τήν διαλεύκανση τοῦ DNA, πού ἀποτελεῖται ἀπό ἄνθρακα, ὀξυγόνο, ὕδρογόνο, ἄζωτο καί φώσφορο. Σημαντικό ρόλο σέ αὐτήν τήν διαλεύκανση ἔπαιξαν δύο ἐπιστήμονες, ὁ J. Watson καί ὁ F. Crick. Σέ αὐτήν τήν ἐπανάσταση κατατάσσεται ὁ τρόπος μεταφράσεως τῆς γενετικῆς πληροφορίας καί ἡ μεταφορά τῆς γενετικῆς πληροφορίας ἀπό τό DNA στό RNA καί ἀπό τό RNA στίς πρωτεΐνες.

9. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 797, 804, 786.

Ἡ δεύτερη «ἐπανάσταση» σημειώθηκε τήν δεκαετία τοῦ 1970 καί συνδέεται μέ τόν ἀνασυνδυασμό τοῦ DNA. Μέ εἰδική μέθοδο ἀπομονώνονται τμήματα τοῦ DNA, καί μέ τήν βοήθεια τῶν βακτηριδίων-ξενιστῶν πολλαπλασιάζονται σέ μεγάλες ποσότητες. Μέ τόν τρόπο αὐτό προσδιορίζονται μερικά γονίδια ποῦ ὑπάρχουν στό γονιδίωμα καί ἐξετάζεται ἡ πρωτογενής δομή καί ἡ ὀργάνωση ὀρισμένων ἀπό αὐτά.

Ἡ τρίτη «ἐπανάσταση» στήν σύγχρονη βιολογία παρατηρήθηκε τήν δεκαετία τοῦ 1980 καί προσεγγίζονται τά γενετικά ὕλικά στήν ὁλότητά τους, ὥστε μελετᾶται ὁ «συσχετισμός τῶν γονιδίων μέ τίς ἀσθένειες, τήν δομή τους, τήν λειτουργία τους, καί τό πῶς οἱ πρωτεΐνες, τά παράγωγα τῶν γονιδίων, ἀλληλεπιδροῦν μεταξύ τους». Μέ τήν βοήθεια τῆς τεχνολογίας προχώρησαν σημαντικά, μελετήθηκε τό γονιδίωμα τοῦ ἀνθρώπου καί ἐπιτεύχθηκε πρόσφατα στήν χαρτογράφηση τοῦ ἀνθρωπίνου γονιδιώματος¹⁰. Ἐκτοτε, μέ ραγδαίους καί ἱλιγγιώδεις ρυθμούς, ἐξελίσσονται οἱ ἐπιστῆμες τῆς βιολογίας, τῆς γενετικῆς, τῆς γονιδιωματικῆς, τῆς ἐπιγενετικῆς, τῆς πρωτεομικῆς, τῆς μεταβολομικῆς, τῆς συγκριτικῆς γονιδιωματικῆς, τῆς μεταγονιδιωματικῆς, τῆς βιοπληροφορικῆς.

Εἶναι φανερόν ὅτι ζοῦμε σέ μιᾶ ἐποχή στήν ὁποία ἀναπτύχθηκε ἡ ἐπιστήμη τῆς μοριακῆς γενετικῆς-βιολογίας καί τῆς γενετικῆς μηχανικῆς, μέ διάφορες συνέπειες στήν ζωή τῶν ἀνθρώπων καί τοῦ περιβάλλοντος. Ἀπό τήν βιομηχανική ἐποχή περάσαμε στήν βιοτεχνολογική ἐποχή. Ἡ πρώτη εἶχε ὡς κέντρο τήν φωτιά καί ἡ δεύτερη ἔχει ὡς κέντρο τήν σύγχρονη τεχνολογία - ὑπολογιστή.

Ἐδῶ πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι ἀπό τήν ἀρχαιότητα, ἰδίως κατά τόν Μεσαίωνα, ἀναπτύχθηκε ἡ ἀλχημεία, ἡ ὁποία ἦταν μιᾶ «γενικωτέρα φυσική φιλοσοφία», ἡ ὁποία εἶχε ὡς νόμο ὅτι ἡ ὑπαρξη, ἡ ζωή καί ἡ λειτουργία τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς κτίσεως, ἀπό τά οὐράνια σώματα μέχρι τίς διάφορες οὐσίες καί ἀπό τόν ἀνθρώπο

10. Νίκος Μοσχονᾶς, *Γονιδιωματική Ανάλυση: Ένας Δυναμικός Μοχλός γιά τήν Ἀνάπτυξη Νέων Βιολογικῶν Ἐφαρμογῶν*, εἰς «Ὁ Κόσμος στήν Ἐπιστήμη καί τήν Θρησκεία», ἐπιμέλεια Ἀργύρης Νικολαΐδης, ἐκδ. Ἀδελφῶν Κυριακίδη Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 165-167.

μέχρι τὰ φυτὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνάλογη σέ κάθε εἶδος ἐπιρροή ἀπὸ ἓνα «ζωπικὸ ρευστὸ» ἔτσι, παρατηρεῖται μιὰ διατάραξη τῆς ἰσορροπίας μεταξύ τῶν εἰδῶν ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἄλλων εἰδῶν.

Οἱ ἀλχημιστές, μεταξύ τῶν ἄλλων, προσπαθοῦσαν νὰ μεταβάλουν διάφορα ἀγενῆ μέταλλα (μόλυβδος) σέ εὐγενῆ (χρυσός), διότι εἶχαν τὴν ἄποψη ὅτι ὅλα τὰ μέταλλα ἀνῆκαν σέ ἓνα εἶδος· ἔτσι, ἀναζητοῦσαν μιὰ οὐσία ἢ ὁποῖα θὰ ἐπέφερε ἀλλοιώσεις στά ἀγενῆ μέταλλα καὶ θὰ τὰ μεταμόρφωνε σέ εὐγενῆ καὶ αὐτὴν τὴν οὐσία τὴν ὀνόμαζαν «φιλοσοφικὴ λίθο». Ἀκόμη, προσπαθοῦσαν νὰ βροῦν μιὰ ἀντίστοιχη οὐσία γιὰ τὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμό, ὥστε νὰ παρατείνουν τὸν ἀνθρώπινο βίον, τὴν ὁποῖα οὐσία ὀνόμαζαν «ἐλιξήριον τῆς μακροζωίας».

Σέ ὅλη αὐτὴν τὴν προσπάθεια οἱ ἀλχημιστές ἔκαναν διάφορα πειράματα, ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὴν μαγεία. Ὅποτε, ἡ ἀλχημεία ἦταν μιὰ τάση πού εἶχε στοιχεῖα ἐπιστημονικά, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ παντός διακρινόταν γιὰ μιὰ ιδιαίτερη φιλοσοφικὴ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς καὶ ἀκόμη εἶχε διαφορὲς μαγικὲς ἐκδηλώσεις¹¹.

Ἐπομένως, ἡ Ἀλχημεία παρατηρήθηκε στὸν Μεσαίωνα καὶ στὴν συνέχεια κατὰ τὴν Βιομηχανικὴ περίοδο τῆς ἀνθρωπότητος, ὅταν οἱ ἀλχημιστές προσπαθοῦσαν νὰ μετατρέψουν τὸν μόλυβδο σέ χρυσάφι.

Τὸ φαινόμενο τῆς Ἀλχημείας πού εἶχε εὐρύτατη διάδοση κατὰ τὴν Βιομηχανικὴ περίοδο, παρατηρεῖται καὶ σήμερα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βιοτεχνολογίας, μέ ἄλλη μορφή, ὡς Ἀλ-γονία.

Ὁ ὅρος Ἀλ-γονία χρησιμοποιήθηκε γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὸν βιολόγο δρ. Τζόσουα Λάντεμπεργκ πού βραβεύθηκε μέ τὸ Νόμπελ, ἀλλὰ ὁ Ρίφκιν ἦταν ἐκεῖνος πού ἀνέπτυξε περισσότερο αὐτὸν τὸν ὅρο σέ ἀντιστοιχία μέ τὸν ὅρο πού εἶδαμε προηγουμένως ἀλ-χημεία καὶ ἔδωσε τὸ περιεχόμενό του.

Σύμφωνα μέ τὸν Ρίφκιν, «Ἀλ-γονεία σημαίνει τὸ ν' ἀλλάξεις τὴν οὐσία ἑνὸς ζωντανοῦ ὄντος. Οἱ τέχνες τῆς ἀλ-γονείας ἀφιερῶ-

11. *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμος 2^{ος} στ. 230-231

νονται στην «βελτίωση» τῶν ὑπαρχόντων ὀργανισμῶν καί στόν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδιασμό νέων ὀργανισμῶν μέ πρόθεση νά «τελειοποιήσουν» τίς ἐπιδόσεις τους. Ὅμως ἀλ-γονεΐα σημαίνει κάτι περισσότερο. Σημαίνει τήν προσπάθεια τῆς ἀνθρωπότητας νά δώσει μεταφυσικό νόημα στην ἀναδυόμενη τεχνολογική της σχέση μέ τή φύση. Ἀλ-γονεΐα εἶναι ἕνας τρόπος νά σκεπτόμαστε γιά τή φύση, καί αὐτός ὁ νέος τρόπος σκέψης εἶναι πού ἀνοίγει τό δρόμο γιά τήν ἐπόμενη ἱστορική ἐποχή»¹².

Ὅτι παρατηρήθηκε μέ τήν μέθοδο τῆς Ἀλχημείας, δηλαδή ἡ προσπάθεια μετατροπῆς τοῦ μολύβδου σέ χρυσό, ἐπιδιώκεται καί σήμερα μέ τήν μετατροπή τοῦ γονιδίου σέ «χρυσό».

Γενικά, οἱ σύγχρονες ἐπιστημονικές ἔρευνες στην πραγματικότητα ἐκλαμβάνουν ὅτι τά γονίδια εἶναι ὁ «πράσινος χρυσός» τῆς βιοτεχνολογικῆς ἐποχῆς¹³.

Ὁ Καθηγητής βιολογίας Τόμας Ἄισνερ γράφει ὅτι μέ τίς σύγχρονες προόδους τῆς γενετικῆς μηχανικῆς ἕνα βιολογικό εἶδος «πρέπει νά θεωρεῖται σάν μιᾷ ἀποθήκη γονιδίων πού εἶναι δυνητικά μεταθέσιμα. Ἐνα εἶδος δέν εἶναι ἕνας ἄκαμπτος τόμος τῆς διδλοθήκης τῆς φύσης. Εἶναι ἐπίσης ἕνα διδλίο μέ κινητά φύλλα τοῦ ὁποίου οἱ ξεχωριστές σελίδες, τά γονίδια, θά ἔπρεπε νά εἶναι διαθέσιμα γιά ἐπιλεκτική μεταφορά καί τροποποίηση ἄλλων εἰδῶν»¹⁴.

Σύμφωνα μέ τούς ἀλγονιστές, τό DNA μπορεῖ νά ἀποσπασθῇ, «νά ἀνασυνδυασθῇ καί νά προγραμματιστεῖ σ' ἕναν ἀτέλειωτο ἀριθμό συνδυασμῶν, μέσω μιᾶς σειρᾶς ἐπεξεργασμένων ἐργαστηριακῶν διαδικασιῶν. Κατασκευάζοντας βιολογικό ὑλικό, οἱ ἀλγονιστές μποροῦν νά δημιουργήσουν "ἀπομιμήσεις" τῶν ὑπαρχόντων βιολογικῶν ὀργανισμῶν, πού, σύμφωνα μέ τόν τρόπο πού σκέπτονται, εἶναι ἀνώτερης φύσης ἀπό τούς αὐθεντικούς ὀργανισμούς πού

12. Jeremy Rifkin, *Ὁ αἰώνας τῆς Βιοτεχνολογίας*, ἐκδ. «Νέα Σύνορα» Λιδάνη, Ἀθήνα 1998, σελ. 87.

13. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 93

14. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 90

ἀντιγράφουν»¹⁵. «Ὁ τελικός σκοπός τοῦ ὁπαδοῦ τῆς ἀλ-γονείας εἶναι νά κατασκευάσει τόν τέλειο ὄργανισμό». Φαίνεται, λοιπόν, καθαρά ὅτι «ἡ ἀλ-γονεία εἶναι καί φιλοσοφία καί διαδικασία. Εἶναι ἕνας τρόπος πρόσληψης τῆς φύσης καί ἕνας τρόπος δράσης πάνω στή φύση, ταυτόχρονα»¹⁶.

Βέβαια, πολλοί βλέπουν σέ αὐτήν τήν προσπάθεια, ἐκτός ἀπό τά θετικά στοιχεῖα, καί ἕναν μεγάλο κίνδυνο, δηλαδή τό τίμημα πού θά ἀναγκασθοῦμε νά πληρώσουμε γιά τήν ἀποδιοργάνωση καί τήν καταστροφή πού μπορεῖ νά ξεσπάσῃ στά οἰκοσυστήματα καί τά κοινωνικά συστήματα πού στηρίζουν τήν ζωή.

Οἱ βιολόγοι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀγνωστικιστές προκειμένου νά προσδιορίσουν τήν ἀρχή τῆς ζωῆς κάνουν λόγο γιά ἕνα πρωτοκύτταρο, ἀπό τό ὁποῖο δημιουργήθηκαν ὅλα τά ἐπόμενα κύτταρα, οἱ ἱστοί, τά ὄργανα, οἱ ὁργανισμοί, ἡ ποικιλομορφία τῶν εἰδῶν καί ὅλος αὐτός ὁ αἰσθητός κόσμος. Πολλοί ἀπό αὐτούς κάνουν λόγο γιά μιᾶ τυχαία ἐξέλιξη στήν δημιουργία.

Ἄν καί διαπιστώνεται ἀπό τούς ἐπιστήμονες ὅτι δέν γνωρίζουν ἀκόμη πῶς ἐξελίχθηκε ἡ ζωή καί πῶς δημιουργήθηκαν τά εἶδη, ἐν τούτοις κάνουν λόγο γιά τήν γένεση πρὶν ἀπό 3,5 καί πέρα δισεκατομμύρια χρόνια ἐνός «πρωτοκύτταρου». Αὐτό τό «πρωτοκύτταρο» ἐμφανίσθηκε στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού ἡ γῆ ἦταν παγωμένη, ἀφοῦ ὁ ἥλιος εἶχε φωτεινότητα κατὰ 30% λιγότερη ἀπό τήν σημερινή. Αὐτό τό «πρωτοκύτταρο» «σύμφωνα μέ τίς ἰσχύουσες ἐνδείξεις, δέν ἔφερε DNA, ἀλλά RNA». Τό DNA, ὡς δίκλωνο, εἶναι «πιό σταθερό χημικά καί μπορεῖ νά αὐτοπεριορίζει τόν ἀριθμό τῶν ἀντιγράφων του», ἐνῶ τό RNA, πού ἔχει μιᾶ ἀλυσίδα ἀντί γιά δύο πού ἔχει τό DNA, ἔχει μεγάλο μεταλλακτικό ρυθμό. Φαίνεται ὅτι μερικοί ἐπιστήμονες θεωροῦν ὅτι τό RNA καί ὄχι τό DNA ἦταν τό ἀρχικό μόριο πού ἐναποθήκευσε «τήν γενετική ταυτότητα ἐνός κυττάρου ἢ ἐνός ὁργανισμοῦ».

Ὅμως τίθενται καί τά ἐρωτήματα: «Πῶς καί πότε τό RNA ἐξε-

15. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 90-91

16. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 90

λίχθηκε σέ DNA; Θά εἶχε ἐμφανισθεῖ ἡ ζωὴ στήν Γῆ καί θά ἐπιδίωκε ἄν τό πρωτοκύτταρο βασιζόταν στό DNA;». «Εἶχε τό πρωτοκύτταρο DNA; Θά ἐπιδίωκε τότε στίς συνθήκες μιᾶς παγωμένης γῆς;». Καί ἐπειδὴ οἱ ιοί, ὅπως π.χ. ὁ ιός τῆς γρίπης καί τοῦ AIDS, ἔχουν RNA καί μεταβαίνουν ἀπό τό RNA, πού βρίσκεται στό κυτταρόπλασμα, στό χρωματικό DNA πού βρίσκεται στόν πυρήνα τοῦ κυττάρου, τότε «μήπως οἱ ιοί ἦταν ἐκεῖνοι πού μᾶς “χάρισαν” τήν διπλῇ ἔλικα;». Μήπως, δηλαδή, «εἴμαστε ὅλοι ἀπόγονοι ἰῶν;»¹⁷. Ἐρωτήματα πού ἀπασχολοῦν τούς ἐπιστήμονες.

Ὅμως στήν ὀρθόδοξη θεολογία πιστεύουμε ὅτι ὁ κόσμος εἶναι δημιούργημα τοῦ προσωπικοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ κατά τήν γνωστή φράση τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου «Ὁ Πατήρ δι’ Υἱοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ποιεῖ τά πάντα». Ἐπίσης, εἶναι βασική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ κόσμος δημιουργήθηκε ἐκ μή ὑπαρχούσης ὕλης καί τόν διευθύνει ὁ Θεός μέ τήν ἄκτιστη πρόνοιά Του. Πρόκειται γιά τά δύο βασικά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν δημιουργία, ἥτοι τήν ἐκ μή ὑπαρχούσης ὕλης δημιουργία τῆς κτίσεως καί τήν διά τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ διεύθυνση τοῦ κόσμου. Στήν συνέχεια κάθε νέα δημιουργία, κάθε σύλληψη ἐνός ἐμβρύου, γίνεται μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἀπό τό γενετικό ὑλικό τῶν γονέων, μέσα στό ὁποῖο ὑπάρχει ἤδη ἡ οὐσιοποιός καί ζωοποιός ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Πάντως, στά γονίδια ὑπάρχει ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, οἱ «λόγοι τῶν ὄντων», γι’ αὐτό μποροῦν νά συζητοῦν οἱ ὀρθόδοξοι θεολόγοι μέ τούς γενετιστές.

Στό σημεῖο αὐτό πρέπει νά παρατεθῇ ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης γιά τήν δημιουργία τοῦ κόσμου πού νομίζω εἶναι χαρακτηριστική.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος στό ἔργο του «*Ἀπολογητικός περί τῆς ἑξαήμερου*», πού γράφηκε κατά παράκληση τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου γιά νά ἐπεξηγήσῃ ὠρισμένες ἀπόψεις τοῦ Μ. Βασιλείου στήν ἐρμηνεία του στήν Ἑξαήμερο, ἀναπτύσσει μερικές ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις.

17. βλ. Σταμάτη Ἀλαχιώτη, «Εἴμαστε ὅλοι ἀπόγονοι ἰῶν;», *Τό Βῆμα*, Κυριακή 19-3-2006.

Στήν ἀρχή τοῦ ἔργου του θεωρεῖ ὅτι ὅσα γράφει σέ σχέση μέ ὅσα ἔγραψε ὁ Μ. Βασίλειος εἶναι σχολικά γυμνάσματα καί ὅτι δέν δογματίζει γιά νά μή δώσῃ ἀφορμή σέ μερικούς νά διαβάλλουν¹⁸.

Αναφερόμενος στήν οὐσία τῶν ὄντων καί τήν ὕλη καί μάλιστα ἀπό τό ποῦ καί πῶς προήλθε, γράφει ὅτι ὅλες οἱ ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ πού εἶναι σχετικές μέ τήν κτίση, ἤτοι τό θέλημα, ἡ δύναμη καί ἡ οὐσία τῶν ὄντων, νοοῦνται μαζί, διότι δέν θεωροῦμε ἀδύνατη τήν σοφία τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἄσοφη τήν δύναμή Του¹⁹.

Στό ἔργο του αὐτό ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ἀπορρίπτει, ὅπως τό κάνουν ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, τήν αὐτόματη δημιουργία τοῦ κόσμου, γιατί ὅλα ἔγιναν μέ τήν δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί προήλθαν ἐκ τοῦ μή ὄντος. Τά πάντα δημιουργήθηκαν «οὐκ αὐτομάτῳ τινί συντυχία, κατὰ τινα ἄτακτον καί τυχαίαν φοράν»²⁰.

Ἐκτός ἀπό τήν ἀρχή τῆς μή «αὐτομάτου συντυχίας» γιά τήν δημιουργία τοῦ κόσμου, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης κάνει λόγο γιά τήν «*ἀθρόαν καταβολήν*». Ἐτσι ἐξηγεῖ τόν λόγο τοῦ Μωϋσέως «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν». Γράφει: «Ἡ οὖν ἀθρόα τῶν ὄντων παρά τῆς ἀφράστου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καταβολή ἀρχή παρά τοῦ Μωϋσέως, ἡγουν «κεφάλαιον» κατενομάσθη»²¹. Ἡ σύσταση τῶν ὄντων ἔγινεν ἀθρόως: «Ὅτι ἀθρόον τῆς τῶν ὄντων συστάσεως...»²².

Μιά ἄλλη βασική ἀρχή πού συνδέεται μέ τό προηγούμενο εἶναι ὅτι στήν κτίση ὑπάρχει ὁ λεγόμενος «ἐγκείμενος τῆς κτίσεως λόγος»²³. Ἀκόμη καί ὅταν δημιουργήθηκε τό σύμπαν, πρίν ἐμφανισθῇ κάθε μέρος, ὅλο τό σύμπαν βρισκόταν στό σκοτάδι, γιατί «οὐπω γάρ ἐξεφάνη τοῦ πυρός ἡ αὐγή ὑποκεκρυμμένη τοῖς μορίοις τῆς ὕλης» καί ἔτσι ὅλα ἦταν ἀόρατα, ἀφανῆ καί ἀνακατεμένα. Ὅταν ὁ Θεός ἔδωσε ἐντολή γιά τήν γένεση τοῦ κόσμου, τότε

18. Γρηγορίου Νύσσης, *Ἔργα*, τόμ. 5, ΕΠΕ, σελ. 258.

19. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 260-262

20. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 266

21. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 264

22. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 276

23. ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 268

αυτό τό πῦρ πού ἐπισκιαζόταν ἀπό τά μόρια τῆς ὕλης ἐπρόβαλε καί ἀμέσως «τῷ φωτί τά πάντα περιηυγάζετο»²⁴.

Μέσα σέ ὅλη τήν κτίση ὑπάρχει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης κάνει λόγο γιά τόν «ἐγκείμενον τῆς κτίσεως λόγον». Σέ κάθε ὄν ἐνυπάρχει κάποιος σοφός καί τεχνικός λόγος, ἔστω κι ἂν ἐμεῖς δέν τόν βλέπουμε· ἔτσι, «πᾶν τό γινόμενον, λόγῳ γίνεται» καί τίποτα ἀπό ἐκεῖνα πού δημιουργήθηκαν ἀπό τόν Θεόν δέν νοεῖται «ἄλογόν τι καί συντυχικόν καί αὐτόματον». Ὅταν ὁ Θεός εἶπε «γεννηθήτω φῶς», ἐρμηνεύεται ὅτι αὐτό ἀναφέρεται «εἰς τόν ἐγκείμενον τῆς κτίσεως λόγον»²⁵.

Αὐτός ὁ λόγος πού ἐνυπάρχει σέ ὅλα τά ὄντα χαρακτηρίζεται ἀπό τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης «οἰωνεῖ σπερματική δύναμις». Πρόκειται γιά τήν πρώτη ὁρμή τοῦ Θεοῦ πρὸς δημιουργία, πού ὑπῆρχε «δυνάμει» στήν κτίση, ὄχι ὅμως καί ἐνεργεία, διότι ἡ γῆ ἦταν ἀκόμη ἀόρατη καί ἀκατασκεύαστη. Ἡ ἀριστοτελική ἀρχή τοῦ δυνάμει καί ἐνεργεία χρησιμοποιεῖται ἀπό τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης γιά νά ἐρμηνεύσει τό πῶς δημιουργήθηκε ἡ κτίση. Αὐτή ἡ σπερματική δύναμη στά ὄντα, τήν ὁποία ἔβαλε ὁ Θεός, ἐνεργοποιήθηκε μέ τήν δύναμη τοῦ λόγου Του. Γράφει: «τῇ μέν δυνάμει τά πάντα ἦν ἐν πρώτῃ τοῦ Θεοῦ περί τήν κτίσιν ὁρμῇ, οἰονεῖ σπερματικῆς τινος δυνάμεως πρὸς τήν τοῦ παντός γένεσιν καταβλήθεισης, ἐνεργεία δέ τά καθ' ἕκαστον οὕπῳ ἦν»²⁶ ἔτσι, τά διάφορα εἶδη τῶν ὄντων ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς σπερματικῆς δυνάμεως καί τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Στήν ἀρχή ὁ Θεός δημιούργησε τήν ἄμορφη ὕλη πού δέν ἦταν ἄκτιστη καί στήν συνέχεια μέ τόν δημιουργικό Του λόγο δημιούργησε τίς ποιότητες καί ἔτσι δημιουργήθηκαν τά ἐπὶ μέρους εἶδη²⁷.

Μέ αὐτήν τήν δύναμη καί σοφία πού καταβλήθηκαν στήν κτίση γιά τήν τελείωση κάθε μορίου τοῦ κόσμου, «εἰρμός τις ἀναγκαῖος

24. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 266-268

25. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 268-270

26. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 276-278

27. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 278

κατά τина τάξιν ἐπηκολούθησεν»²⁸. Γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ὅτι ὅλα ἔχουν προκατανοηθῇ ἀπό τήν σοφία τοῦ Θεοῦ «τά διά τινος ἀναγκαίας τάξεως κατά τό ἀκόλουθον ἐκδησόμενα»²⁹.

Γίνεται φανερό ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου «ἐν ἀρχῇ» καί ἡ ἐπί μέρους δημιουργία τῶν ὄντων, ἦτοι τό δυνάμει καί ἐνεργεία, ἡ ἁμορφος ὕλη, τά μόρια καί ἡ ἐξέλιξή τους, οἱ ποιότητες ἔγιναν μέ τήν προσωπική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, μέ τόν δημιουργικό Του λόγο, πού εἰσῆλθε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀθρόως στήν οὐσία τῶν ὄντων. Ἀπό ἐκεῖ μέ τήν δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ προῆλθε αὐτή ἡ ὁρμή καί τό φῶς πού περιέλουσε τήν κτίση καί δημιούργησε τίς ποιότητες τῶν εἰδῶν. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη διερευνᾷ τήν κτίση, τά ὄντα, καί ἡ θεολογία ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στόν Θεό. Τότε δέν συγκρούονται.

3. Θεολογία καί γνωσιακή νευροεπιστήμη

Στίς ἡμέρες μας γίνεται εὐρύτατος λόγος γιά τήν σχέση μεταξύ βιολογίας καί ψυχολογίας. Ἄλλοτε ξεχωρίζονται αὐτές οἱ δύο ἐπιστήμες καί ἄλλοτε συνδέονται μεταξύ τους. Ὄταν ἡ ψυχολογία θεωρεῖται ὡς μία αὐτόνομη ἐπιστήμη, κάνουμε λόγο γιά ψυχολογισμό, καί ὅταν ἡ βιολογία ἀντιμετωπίζεται καί ἐκφράζεται αὐτόνομα, τότε ὁμιλοῦμε γιά βιολογισμό. Μάλιστα δέ παρατηροῦνται ποικιλότροπες ἀναλύσεις μεταξύ τῶν ἐπιστημόνων γιά τά θέματα αὐτά.

Ἡ ἐξέλιξη, ὅμως, καί τῶν δύο ἐπιστημῶν, ὅπως αὐτή ἔχει γίνει μέ τήν προσθήκη τῶν διαφόρων εἰδικότητων τῆς κάθε μιᾶς, τῶν ὁποίων μάλιστα εἰδικότητων τό γνωστικό ἀντικείμενο εἶναι πολλές φορές τό ἴδιο ἢ πολύ κοντινό, ἔχει κάνει ἀπαραίτητη τήν ἐπιστημονική ἐρευνα γιά τήν χρησιμοποίηση τῶν μεθόδων καί ἀποτελεσμάτων τῆς μιᾶς ἀπό τήν ἄλλη. Εἰδικότερα στήν παρούσα δεκαετία, ἡ ὁποία ἀπό τήν UNESCO ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς ἡ "δεκαε-

28. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 266

29. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 272

τία τοῦ ἐγκεφάλου", ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ διεπιστημονικὴ προσέγγιση στὴν μελέτη τοῦ ἐγκεφάλου, τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς γνωστικῆς λειτουργίας γίνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἔκδηλη.

Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ διεπιστημονικὴ προσέγγιση φαίνεται στοὺς νέους κλάδους πού ἀναπτύσσονται –γεγονός πού ἐπισημαίνεται καὶ ἀπὸ εἰδικούς ἐρευνητές ἐπιστήμονες– ὅπως ἡ **ἐξελικτικὴ ψυχολογία** καὶ ἡ **γνωσιακὴ νευροεπιστήμη**, οἱ ὁποῖες προσπαθοῦν νὰ γεφυρώσουν τὸ χάσμα μεταξὺ ψυχολογίας, γνωστικῆς ψυχολογίας, ἐξελικτικῆς βιολογίας καὶ νευροεπιστήμης.

Μέχρι τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἡ ψυχολογία συμπορευόταν, κυρίως, μέ τὴν φιλοσοφία, μέ ἀποτέλεσμα ἡ ψυχολογία νὰ ἐκφράζη τίς διάφορες τάσεις καὶ ἐκφράσεις τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν ρευμάτων. Ὅμως, στὶς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰῶνος μερικοὶ ψυχολόγοι, καίτοι εἶχαν σπουδάσει τὴν ἱατρικὴ, ἐν τούτοις προσπάθησαν νὰ ὀρίσουν τὴν ψυχολογία ὡς μιὰ ἐπιστὴμη ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν φυσιολογία-βιολογία καὶ πρότειναν «μιὰ μεθοδολογία γιὰ τὴν πειραματικὴ διερεύνησὴ της» ἔτσι, ἡ ψυχολογία ἀποδεσμεύθηκε τόσο ἀπὸ τὴν φιλοσοφία ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν βιολογία καὶ ἐξεταζόταν ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτές. Στὴν πορεία αὐτὴ ἀναπτύχθηκαν καὶ οἱ διάφορες ψυχαναλυτικὲς σχολές.

Στὴν συνέχεια, ὅμως, ἀναπτύχθηκε ὁ λεγόμενος *συμπεριφορισμός* πού ἀπέβλεπε στὸν ἔλεγχο τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ἀποσύνδεσὴ της τόσο ἀπὸ τὰ «νοητικὰ φαινόμενα», δηλαδή τὴν νοητικὴ διεργασία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν συνείδηση. Οἱ συμπεριφοριστὲς ψυχολόγοι προσπάθησαν νὰ ἐξηγήσουν μόνον τὰ ἐξωτερικὰ αἷτια πού προκαλοῦν τὴν συμπεριφορά, χωρὶς νὰ ἀσχολοῦνται μέ τὰ ἐσωτερικὰ αἷτια πού συνδέονται μέ τίς λειτουργίες τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ συμπεριφορισμός ἦταν μιὰ ἀντίδραση στὴν ψυχανάλυση.

Ἀκολούθως, παρατηρήθηκε ἡ λεγόμενη *γνωσιακὴ ἐπανάσταση* ἡ ὁποία θεωροῦσε ὅτι ἡ ψυχολογία θά μπορούσε νὰ ἐρευνήσῃ τὴν λειτουργία τοῦ γνωστικοῦ συστήματος μέ τὴν βοήθεια τῆς πληροφορικῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς νευροεπιστήμες. Ἡ γνωσιακὴ ψυχολογία θεώρησε ὅτι ἡ νόηση εἶναι μιὰ ὑπολογιστικὴ διαδικασία, ἀνε-

ξάρτητη από τόν ἐγκέφαλο. Γιά τήν κατανόηση αὐτοῦ τοῦ θέματος χρησιμοποιήθηκε ἡ εἰκόνα τοῦ ὑπολογιστῆ, στόν ὁποῖο διακρίνουμε τό ὕλικό στοιχεῖο ἀπό τό πρόγραμμα, δηλαδή διακρίνεται ἡ μηχανή τοῦ ὑπολογιστῆ ἀπό τό λογισμικό, δηλαδή τό πρόγραμμα πού χρησιμοποιοῦμε. Κατά τόν ἴδιο τρόπο οἱ γνωσιακοί ἐπιστήμονες ψυχολόγοι θεωροῦσαν ὅτι στά νοητικά φαινόμενα μπορούμε νά ξεχωρίσουμε τόν ἐγκέφαλο ἀπό τίς ὑπολογιστικές του διαδικασίες, γιατί οἱ σκέψεις εἶναι «λογικός χειρισμός συμβόλων».

Ὅμως, στίς ἡμέρες μας πολλοί ψυχολόγοι προχώρησαν πύό πέρα ἀπό τήν αὐτόνομη ψυχολογία, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀναπτυχθῇ ὁ γνωστικός συμπεριφορισμός καί ἡ γνωσιακή ψυχολογία· ἔτσι, ἡ γνωσιακή ψυχολογία στρέφεται πρὸς τήν νευροεπιστήμη καί προσπαθεῖ νά συνδέσῃ «τίς ἀνώτερες συμβολικές λειτουργίες τῆς νόησης μέ τίς κατώτερες ἀντιληπτικές λειτουργίες πού εἶναι κοντύτερα στό νευροφυσιολογικό ὑπόστρωμα» καί ἀναπτύσσεται ἡ λεγόμενη *γνωσιακή νευροεπιστήμη*.

Εἶναι ἐμφανές ὅτι σήμερα διεξάγεται μιά διεπιστημονική ἐρευνα πού συνδέει τήν γενετική, τήν ἐξελικτική καί τήν ἀναπτυξιακή ψυχολογία. Ἄλλωστε, στίς ἡμέρες μας ἡ νευροεπιστήμη ἔχει τήν δυνατότητα νά ἀπεικονίσῃ τίς γνωστικές διαδικασίες τήν ὥρα πού διαδραματίζονται. Ἐτσι, ἡ σύγχρονη ἀνάπτυξη τῆς γνωστικῆς νευροεπιστήμης συνιστᾷ τήν συνεργασία μεταξύ τῆς γνωσιακῆς ψυχολογίας καί τῆς νευροεπιστήμης. Αὐτό εἶναι ἐπανάσταση στόν χῶρο τῆς γνωσιακῆς ψυχολογίας, ἀφοῦ γίνεται ἀντιληπτό ὅτι οἱ ὑπολογιστικές λειτουργίες τοῦ ἐγκεφάλου δέν κατανοοῦνται ἀνεξάρτητα ἀπό τό νευρολογικό ὑπόστρωμα, ἀλλά εἶναι καί ἐπανάσταση στόν χῶρο τῆς νευροεπιστήμης, ἡ ὁποία ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ κυτταρική προσέγγιση δέν εἶναι ἀπό μόνη της ἀρκετή γιά τήν κατανόηση τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἡ σύνδεση τῆς ψυχολογίας μέ τήν βιολογία δέν σημαίνει ὅτι ἡ βιολογία θέλει νά ὑποκαταστήσῃ καί νά ἀντικαταστήσῃ τήν ψυχολογία, ἀλλά βοηθᾷ τήν ψυχολογία στόν σχηματισμό καλύτερων ψυχολογικῶν θεωριῶν καί στήν καλύτερη κατανόηση τῶν ψυχολογικῶν φαινομένων. Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά μιά ἄλλη-

λοσυμπλήρωση τῶν γνωστικῶν ἀντικειμένων κάθε μιᾶς ἀπό αὐτές, ὁπότε ἡ ψυχολογία θά ὠφεληθῇ ἀπό τήν μελέτη τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου πού τόν ἐρευνᾷ ἡ νευροεπιστήμη, καθώς ἐπίσης θά βοηθήσῃ τήν νευρολογία στόν τομέα τῆς παραγωγῆς καί ἐφαρμογῆς τῶν θεωριῶν της.

Αὐτή ἡ ἀλληλοσυμπλήρωση καί ἀλληλοδοθήθεια φαίνεται στό γεγονός ὅτι θά γίνεται καλύτερη ἀνάλυση διαφόρων φαινομένων πού ἄπτονται βιολογικῶν καί ψυχολογικῶν διεργασιῶν, ὅπως ἡ μνήμη, ἡ ἀντίληψη, ἡ γλώσσα, ὁ αὐτοματισμός, ὁ ὀρθολογισμός, ἡ βούληση, ἡ ψυχονευροανοσολογία.

Μέ τίς σύγχρονες ἐρευνες ἔχει διαπιστωθῇ ὅτι μερικές ἀπό τίς διεργασίες αὐτές χρειάζονται τά πορίσματα καί τῆς ψυχολογίας καί τῆς νευροεπιστήμης. Αὐτό γιά παράδειγμα παρατηρεῖται στήν μνήμη, ἀφοῦ δέν φαίνεται νά «ὑπάρχει (μόνον) μιᾶ συγκεκριμένη περιοχὴ τοῦ ἐγκεφάλου ὅπου ἀποθηκεύονται ἔννοιες», ἀλλά συγχρόνως «καί ἓνα σύμπλεγμα συστημάτων ἀλληλεπιδρᾷ καί μεταβάλλει τόν ἑαυτό του κατά τήν ἐπεξεργασία τῶν πληροφοριῶν». Τά πράγματα δέν ἐξελισσονται μόνον βιολογικά οὔτε μόνον ψυχολογικά, ἀλλά τόσο ἡ βιολογία ὅσο καί ἡ ψυχολογία «εἶναι ἐπιστῆμες συμπληρωματικές, οἱ ὁποῖες ἀσχολοῦνται μέ διαφορετικά ἐπίπεδα ἀνάλυσης τῶν ἀνθρώπινων λειτουργιῶν καί τῆς συμπεριφορᾶς»³⁰.

Αὐτή ἡ διεπιστημονική προσέγγιση τοῦ ἀνθρώπου ἀνοίγει τόν δρόμο γιά τήν προσφορά τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας. Βέβαια ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρεται στήν πνευματική νοηματοδότηση τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀλλ' ὅμως λόγω τῆς ἐνότητος ψυχῆς καί σώματος προσφέρει πολλά καί στόν ψυχοσωματικό ὀργανισμό τοῦ ἀνθρώπου.

Στό σημεῖο αὐτό παίζει σπουδαῖο ρόλο ἡ νηπιτική παράδοση

30. Στέλλας Βοσνιάδου, *Οἱ μεταβαλλόμενες σχέσεις ψυχολογίας καί βιολογίας καί τά προβλήματα τῆς γνωσιακῆς ἐπιστήμης*, εἰς περιοδικό «Νόησις», τεῦχος 1, 2005, σελ. 19-37, Εὐάγγελου Καφετζόπουλου: *Από τόν συμπεριφορισμό στή γνωσιακὴ ἐπιστήμη*, εἰς περ. «Νόησις», ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 169-196, καί Ἀθανασίου Πρωτοπαπᾶ: *Ἡ γνωσιακὴ νευροεπιστήμη, ἐπανάσταση στήν ψυχολογία*, εἰς περ. «Νόησις», ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 197-207.

τῆς Ἐκκλησίας πού λέγεται καί ἡσυχαστική ζωή, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ἡρεμιστικά καί θεραπευτικά καί ἀποκαλεῖται ὀρθόδοξη ψυχοθεραπεία.

Πρόκειται γιά μιὰ παράδοση πού ἐνώνει δημιουργικά τήν συμπεριφοριστική, τήν γνωσιακή καί τήν ὑπαρξιακή ψυχοθεραπεία, ἀλλά καί τίς ὑπερβαίνει, γιατί πέρα τῶν ἄλλων ἐνώνει τόν ἄνθρωπο μέ τόν Θεό.

Θά πρέπει νά τονισθῇ ὅτι στήν νηπτική ἢ ἡσυχαστική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας συναντᾶμε ἀρκετά σημεία, τά ὅποια ἐάν γνώριζε ἡ σύγχρονη ψυχολογία-ψυχοθεραπεία, θά ἀξιολογοῦσαν πολύ περισσότερο αὐτήν τήν παράδοση.

Συνοπτικῶς νά ὑπογραμμισθῇ ὅτι γίνεται λόγος γιά τήν διάκριση μεταξύ λογικῆς ἐνέργειας καί νοεράς ἐνέργειας, πράγμα τό ὅποιο εἶναι πολύ σημαντικό, γιά τήν θεραπεία τοῦ λογιστικοῦ, ἀλλά καί τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς (ἐπιθυμητικό-θυμικό), γιά τήν δυαδική σχέση μεταξύ ἡδονῆς καί ὀδύνης, γιά τήν φιλαυτία καί τήν ὑπέρβασή της μέ τήν φιλοθεία καί τήν φιланθρωπία κλπ. Πρόκειται γιά ἐμπειρική γνώση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀποβλέπει στήν κατά φύση καί ὑπέρ φύση κίνηση τῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς καί τήν παράλληλη θεραπεία τῶν σωματικῶν ἐνεργειῶν.

Πάντως, μέ τήν νηπτική αὐτήν θεολογία θεραπεύονται οἱ ἀρνητικοί λογισμοί, οἱ ἐξάψεις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ καί τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς μέ ἀπώτερες συνέπειες στό σῶμα καί τίς λειτουργίες τους. Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ νόημα ζωῆς, εἰρήνη ἐσωτερική, ἡσυχία τοῦ νοῦ καί τῶν αἰσθήσεων, ἀγάπη στόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους, ἐλευθερία πνευματική. Ἡ ἱατρική ἐπιστήμη καί εἰδικότερα ἡ νευροεπιστήμη δέχεται τήν εὐεργετική δράση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας.

Ἀγαπητοί παρόντες,

Εἶμαι ἀπό τούς πρῶτους φοιτητές πού ἐπέτυχαν στήν πρώτη Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, στήν Φιλοσοφική Σχολή, τό ἀκαδημαϊκό ἔτος 1964-1965. Μετά τήν ἐγγραφή μου καί πρὶν ἀρχίσουν παραδόσεις πού γίνονταν τότε στήν μεγάλη αἴθουσα τῆς

Ζωσιμαίας Ακαδημίας, πληροφορήθηκα ότι επέτυχα και στην Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης και προτίμησα να σπουδάσω την θεολογική επιστήμη την οποία αγαπούσα. Πάντοτε, όμως, θεωρούσα τιμή που ήμουν από τους πρώτους φοιτητές αυτού του Πανεπιστημίου και έκτοτε παρακολουθούσα την εξέλιξή του.

Η εκμάθηση της θεολογικής επιστήμης και η ένασχόλησή μου με τα πατερικά κείμενα και μάλιστα μέσα στην φυσική τους θέση, που είναι τό Άγιον Όρος, μου έδωσαν τό έναυσμα να ασχοληθώ και μέ σύγχρονα φιλοσοφικά, επιστημονικά, κοινωνικά, ψυχοθεραπευτικά προβλήματα. Η θεολογία δέν μέ περιόρισε σέ στεγανά θρησκευτικά διαμερίσματα, αλλά μου έδωσε ανοίγματα στόν σύγχρονο άνθρωπο. Άλλωστε, ένα από τά θέματα μέ τά όποια πρέπει νά ασχοληθῇ ἡ θεολογία σήμερα εἶναι ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη, ὄχι γιά νά συγκρουσθῇ μαζί της, ὅπως ἐγίνε κατά τό παρελθόν στόν δυτικό ᾠρο, ἀλλά γιά νά διαλεχθῇ μαζί της στά λεγόμενα ἀνθρωπολογικά θέματα.

Τελικά, ἡ πολυχρόνια μελέτη τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ὡς πνευματικῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, καί ὁ συνεχῆς διάλογός μου μέ ἐπιστημονικά ἱατρικά ζητήματα, μέ ὀδήγησαν σήμερα στήν θέση αὐτή νά μου ἀπονεμηθῇ ὁ τίτλος τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Ἔτσι, ὁ πρωτοετής φοιτητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων τοῦ ἔτους 1964-1965, ἀφοῦ πλοηγῆθηκε στόν ὠκεανό τῆς θεολογίας καί τῆς ἐπιστήμης, φθάνει σήμερα σέ αὐτό τό Ἀνώτατο Ἰδρυμα τῆς γενέτειράς του, πού εἶναι πηγή ἀκαδημαϊκῆς σοφίας καί γνώσεως. Σέ σᾶς πού ἐπιβλέψατε σέ αὐτόν τόν κόπο μου καί τήν συγκομιδή μου εἶμαι εὐγνώμων διά δίου.

Ἐπιτρέψτε μου, ὅμως, κατά τήν παροῦσα αὐτήν ἐκδήλωση νά διατυπώσω τήν ἐσωτερική μου διάθεση νά ἀφιερῶσω τόσο τήν ὁμιλία μου αὐτή ὅσο καί τήν ἀναγόρευσή μου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα αὐτῆς τῆς Σχολῆς στόν ἀείμνηστο Καθηγητή π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος ἀγωνίσθηκε μέ πάθος καί ἐπιστημονική ἀνάλυση γιά νά πείσῃ ἐπιστήμονες, Κληρικούς, θεολόγους καί λαϊκοὺς ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία συνδέεται μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη καί ὄχι μέ τήν

φιλοσοφία, είναι ιατρική ἐπιστήμη καί θά πρέπει νά συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Δικαιώνεται σήμερα αὕτη ἡ πολυχρόνια ἔρευνά του ἀπό τήν Ἱατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Αἰωνία του νά εἶναι ἡ μνήμη.

Εὐχαριστῶ γιά τήν τιμή, τήν παρουσία καί τήν προσοχή σας.

Δελτίον Τύπου

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος Ἐπίτιμος Διδάκτωρ Ἱατρικῆς Ἰωαννίνων*

Τὴν Παρασκευὴ 13 Μαΐου, ὥρα 7:30 μ.μ. στὴν κεντρικὴ Αἴθουσα ἐκδηλώσεων «Γεώργιος Μυλωνᾶς» τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων στὰ Ἰωάννινα πραγματοποιήθηκε ἡ τελετὴ ἀναγόρευσης τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Ὅπως εἶχε ἀνακοινωθῇ, τό Τμῆμα Ἱατρικῆς Ἰωαννίνων ὁμοφώνως ἀποφάσισε νά ἀναγορεύσῃ τόν Σεβασμιώτατο σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῆς Σχολῆς καὶ στὴν συνέχεια ἡ ἀπόφαση ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Κοσμητεία τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ ἀπὸ τόν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου.

Τό Τμῆμα Ἱατρικῆς ἔλαβε τὴν ἀπόφαση αὐτὴ γιὰ τό πνευματικό, θεολογικό, συγγραφικό καὶ κοινωνικό ἔργο τοῦ Μητροπολίτη, καὶ ἰδιαίτερα διότι συνδέει τὴν θεολογία μέ τὴν ἱατρικὴ καὶ γιὰ τό ὅτι εἶναι εἰσηγητὴς σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο τοῦ ὅρου ὀρθόδοξη ψυχοθεραπεία καὶ διότι ἀσχολήθηκε ἐπισταμένως μέ βιοηθικά θέματα.

Ὅπως ἀναφέρεται χαρακτηριστικὰ στό Ψήφισμα, τό ὁποῖο ἀνέγνωσε κατὰ τὴν τελετὴ ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς Καθηγητὴς Μηνᾶς Πασχόπουλος, τό Τμῆμα Ἱατρικῆς ἐπαινεῖ τόν Σεβασμιώτατον «Ποιμενάρχην τετιμημένον, ἀρετῇ καὶ χρηστοθεΐᾳ πάννυ κεκοσμημένον, τόν δεῦρ' αἰεὶ ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐν εὐπραξίᾳ τόν βίον διάγοντα, τόν ἐπιστημονικοῖς τεκμηρίοις πλεῖστα ὅσα περι-

* Δελτίο τύπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου (14 Μαΐου 2016)

τήν θεολογίαν συγγράμματα ἐκπονήσαντα, οὐ μὴν ἀλλὰ καί ἐτέρων ἐπιστημῶν κοινωνόν καί θεράποντα γενόμενον καί εὐκλείας ἄξιον καταστάντα, οὐχ ἥττον δέ καί τὰ περί τήν ἱατρικὴν ἀναδιφήσαντα καί τὰ τε πορίσματα καί τὰς ἀρχάς αὐτῆς πρὸς τὰς τῆς Θεολογίας διδαχάς καί ἀληθείας ἐπισταμένως συναρμόσαντα, ἔτι δέ καί ἐν τῷ νυνὶ χρόνῳ ἐπὶ σπουδῇ καί παιδείᾳ καί μελέτῃ διαπρέποντα καί ἀξίων τῶν κρατίστων, εὐδουλίας τε καί εὐπραξίας καί εὐκοσμίας ὀρεγόμενον».

Ἐπίσης, ὅπως ἀνέφερε ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Καθηγητὴς κ. Γεώργιος Καψάλης στὴν προσφώνησή του ἡ ἀναγόρευση τοῦ Σεβασμιωτάτου «συνιστᾷ μὴ μόνον ἀναγνώριση τοῦ πολυσήμαντου πνευματικοῦ καί θεολογικοῦ σας ἔργου καί τῆς πολὺπλευρης συγγραφικῆς καί κοινωνικῆς προσφορᾶς σας». «Τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, παραμένοντας πιστὸ στίς βασικὲς ἀρχές τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί διδασκαλίας καθὼς καί στίς ἀρχές πού ἀναφέρονται στὴν ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικῆς καί κριτικῆς σκέψης, ἐπιδιώκει ἀκαδημαϊκὲς καί ἐπιστημονικὲς συνεργασίες μέ σημαντικὲς πνευματικὲς προσωπικότητες τῶν γραμμάτων καί τῶν ἐπιστημῶν». Καί ἀναδεικνύοντας τὸν παιδαγωγικὸ χαρακτήρα πού ἔχουν τὰ Πανεπιστημιακὰ Ἰδρύματα συμπλήρωσε: «Χρειαζόμαστε ὡς κοινωνία καί ὡς Πανεπιστήμιο πρότυπα καί ὑποδείγματα τῆς δικῆς σας ἐμβέλειας καί τοῦ δικοῦ σας πνευματικοῦ κύρους γιὰ τοὺς νέους ἐπιστήμονες καί τὴν νέα γενιά».

Πολύ σημαντικὴ ἦταν ἡ παρουσίαση –«ἔπαινος τοῦ τιμωμένου»– ἀπὸ τὸν Ἀναπληρωτὴ Πρύτανη Καθηγητὴ Ἰατρικῆς κ. Ἀνδρέα Φωτόπουλο, στὴν ὁποία ἀναδείχθηκε ἡ σχέση θεολογίας καί ἱατρικῆς στό θεολογικὸ ἔργο τοῦ Σεβασμιωτάτου. Ὁ κ. Φωτόπουλος κατέκλεισε ὡς ἐξῆς τὴν εἰσήγησή του:

«Ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν μὴ μικρὴ μονάχα μαρτυρία αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς του καί τοῦ ἀξιοσημείωτου ἔργου του καί συνθέτουν μὴ συνολικὴ φυσιογνωμία ἐνὸς ἀνθρώπου χαμηλῶν τόνων ἀλλὰ μέ ἐσωτερικὴ δυναμικὴ καί διεθνή ἀναγνώριση, πού συνδυάζει τὴ διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μέ τὴν ἐπιστήμη τῆς Ἰατρικῆς, ἄνθρωπος ἀνοικτός καί

παγκόσμιος καί ταυτόχρονα τοπικός, έδραιωμένος σέ μιά άπλή καθημερινή ζωή, άνθρωπος πού συντηρεῖ τήν έλπίδα στήν κοινωνία καί δείχνει τόν δρόμο στους πολλούς. Ὁ Σεβασμιώτατος διακρίνεται γιά τό γνήσιο ἐκκλησιαστικό του φρόνημα, τή χρηστότητα τοῦ ἡθους, τήν πληρότητα τῆς ἐπιστημονικῆς του συγκρότησης, τήν ὀξύνοια τῆς σκέψης του καί τήν εὐρυμάθειά του.

Οἱ λόγοι τῶν περισσότερων ἀπό μᾶς ἐκφωνοῦνται καί σύντομα πέφτουν στή λήθη. Ὅταν τά λόγια αὐτά λοιπόν θά ἔχουν ξεχαστεῖ, ὅταν καί αὐτή ἡ τελετή θά ἔχει ξεχαστεῖ ἓνα πράγμα θά μείνει ἀμετάβλητο καί θά φωτίζει: τό ἔργο ἑνός ἀνθρώπου ἀφιερωμένο στήν κοινωνία γιά τό ὁποῖο σήμερα τοῦ ἀπονέμουμε τόν τίτλο τοῦ Ἐπίτιμου Διδάκτορα. Μέσω τῆς ἀποψινῆς ἀναγόρευσης τοῦ Σεβασμιωτάτου, τό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων γίνεται ἐπιστημονικά καί ἀκαδημαϊκά πλουσιότερο καί σοφότερο.

Τέτοια φωτεινά παραδείγματα ἀνιδιοτελοῦς προσφορᾶς στό κοινωνικό σύνολο μποροῦν νά φωτίσουν τό σκοτάδι τῆς ἐποχῆς μας καί νά δώσουν ἐλπίδα γιά ἓνα καλύτερο μέλλον. Νά ἀναδείξουν στους νέους μιά ἀξεπέραστη στάση ζωῆς μέ ἀξιοπρέπεια καί ἥθος».

Γιά τήν σύνδεση θεολογίας-ιατρικῆς, ὁ Σεβασμιώτατος κ. Ἱερόθεος ἀφιέρωσε τήν ὁμιλία του καί τήν ἀναγόρευσή του στόν ἀείμνηστο π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, κατακλείοντας τήν ὁμιλία του ὡς ἑξῆς:

«Ἐπιτρέψτε μου, ὅμως, κατά τήν παροῦσα αὐτή ἐκδήλωση νά διατυπώσω τήν ἐσωτερική μου διάθεση νά ἀφιερῶσω τόσο τήν ὁμιλία μου αὐτή ὅσο καί τήν ἀναγόρευσή μου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα αὐτῆς τῆς Σχολῆς στόν ἀείμνηστο Καθηγητή π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος ἀγωνίσθηκε μέ πάθος καί ἐπιστημονική ἀνάλυση γιά νά πείσει ἐπιστήμονες, Κληρικούς, θεολόγους καί λαϊκοὺς ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία συνδέεται μέ τήν ιατρική ἐπιστήμη καί ὄχι μέ τήν φιλοσοφία, εἶναι ιατρική ἐπιστήμη καί θά πρέπει νά συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Δικαιώνεται σήμερα αὐτή ἡ πολυχρόνια ἔρευνά του ἀπό τήν Ἱατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Αἰωνία του νά εἶναι ἡ μνήμη».

Ἡ προσφώνηση τοῦ Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεωργίου Καψάλη, ὁ «ἔπαινος»-παρουσίαση-εἰσήγηση τοῦ Ἀναπληρωτῆ Πρύ-

τανη κ. Ανδρέα Φωτόπουλου, τό Ψήφισμα, ἡ Ἀναγόρευση καί τό Διδακτορικό Δίπλωμα καί τέλος ἡ ὁμιλία τοῦ Σεβασμιωτάτου δημοσιεύονται κατωτέρω. Σύντομα θά ἀναρτηθῇ στήν ἱστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας καί τό δίντεο τῆς ἐκδήλωσης.

Τήν τελετή, ἡ ὁποία ἐκλείσει μέ μουσικό πρόγραμμα τῆς πρωτοεμφανιζόμενης Καμεράτας Ὁρχήστρας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ἀποτελουμένης ἀπό φοιτητές τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ μαέστρου κ. Γεωργίου Χλίτσιου, τίμησαν μέ τήν παρουσία τους ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος ἦρθε ἀεροπορικῶς ἀπό τήν Ἀθήνα στά Ἰωάννινα εἰδικά γιά νά παρευρεθῇ στήν τελετή καί ἀνεχώρησε αὐθημερόν, ὁ οἰκεῖος Ποιμενάρχης Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Μάξιμος καί ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Ἄρτης κ. Ἰγνάτιος, Καστορίας κ. Σεραφεῖμ, Ἐδέσσης κ. Ἰωήλ, Πατρῶν κ. Χρυσόστομος, Νέας Ἰωνίας κ. Γαβριήλ, Νικοπόλεως καί Πρεβέζης κ. Χρυσόστομος, Κεφαλληνίας κ. Δημήτριος, τό Σύνολο τῶν Ἀρχῶν τῆς Ἡπείρου, ὁ Δήμαρχος Ἐδέσσης κ. Δημήτριος Γιάννου, ἐξέχοντα μέλη τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων, ἡ Ἐκπρόσωπος τοῦ Προέδρου ΤΕΙ Πατρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἱερεῖς, φοιτητές καί πλῆθος κόσμου ἀπό τά Ἰωάννινα, ἀλλά καί ἀπό τήν Ναύπακτο, πού γέμισαν τήν μεγάλη Αἴθουσα Ἐκδηλώσεων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου

«Θεολογία και Ίατρική»

Άναφορά στην αναγόρευση του Σεβασμιωτάτου*

Μιά ασυνήθιστη εκδήλωση μέ βαρύνουσα σημασία για τήν σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία πραγματοποιήθηκε πρόσφατα (13 Μαΐου 2016) στό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων. Πρόκειται για τήν αναγόρευση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Ἱεροθέου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Ἱατρικοῦ Τμήματος τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ αναγόρευση πού ἀποφασίσθηκε ὁμόφωνα ἀπό τό Τμήμα Ἱατρικῆς καί ἐγκρίθηκε ἀπό τήν Κοσμητεία τῆς Σχολῆς καί ἀπό τόν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεώργιο Καψάλη συνιστᾷ, κατά τόν κ. Πρύτανη, «μιά πράξη ἀναγνώρισης τοῦ πολυσήμαντου πνευματικοῦ καί θεολογικοῦ ἔργου καί τῆς πολύπλευρης συγγραφικῆς καί κοινωνικῆς προσφορᾶς» τοῦ Σεβασμιωτάτου.

Ἡ αἰτιολόγηση τῆς αναγόρευσης περιέχεται στήν παρουσίαση-ἔπαινο πού ἐγίνε ἀπό τόν Ἀναπληρωτή Πρύτανη, Καθηγητή Ἱατρικῆς κ. Ἀνδρέα Φωτόπουλο, ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων εἶπε: «Ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν μιά μικρή μονάχα μαρτυρία αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς του καί τοῦ ἀξιοσημείωτου ἔργου του καί συνθέτουν μιά συνολική φυσιογνωμία ἐνός ἀνθρώπου χαμηλῶν τόνων, ἀλλά μέ ἐσωτερική δυναμική καί διεθνή ἀναγνώριση, πού συνδυάζει τή διδασκαλία τῆς Ὄρθοδοξης Ἐκκλησίας μέ τήν ἐπιστήμη τῆς Ἱατρικῆς. ... Οἱ λόγοι τῶν περισσοτέρων ἀπό μᾶς ἐκφωνοῦνται καί σύντομα πέφτουν στή λήθη. Ὅταν τά λόγια αὐτά λοιπόν θά ἔχουν ξεχαστεῖ, ὅταν καί αὐτή ἡ τελετή θά ἔχει ξεχαστεῖ, ἓνα πράγμα θά μείνει ἀμετάβλητο καί θά φωτίζει: τό ἔργο ἐνός ἀνθρώπου ἀφιερωμένο στήν κοινωνία γιά τό

* Ἐκκλησιαστική Παρέμβαση, τεύχ. 238, Μάιος 2016

όποιο σήμερα τοῦ ἀπονέμουμε τόν τίτλο τοῦ Ἐπίτιμου Διδάκτορα. Μέσω τῆς ἀποψινῆς ἀναγόρευσης τοῦ Σεβασμιωτάτου, τό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων γίνεται ἐπιστημονικά καί ἀκαδημαϊκά πλουσιότερο καί σοφότερο».

Ὁ δέ Σεβασμιώτατος ἀφιέρωσε τήν ἀναγόρευση καί τήν δική του ὁμιλία, πού εἶχε τίτλο «Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ὡς ἱατρική ἐπιστήμη» στόν ἀείμνηστο Καθηγητή π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος «ἀγωνίσθηκε μέ πάθος καί ἐπιστημονική ἀνάλυση γιά νά πείσῃ ἐπιστήμονες, Κληρικούς, θεολόγους καί λαϊκοὺς ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία συνδέεται μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη καί ὄχι μέ τήν φιλοσοφία, εἶναι ἱατρική ἐπιστήμη καί θά πρέπει νά συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν».

Πράγματι, ἡ καθιέρωση σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο τοῦ ὅρου ὀρθόδοξη *ψυχοθεραπεία*, ἡ σύνδεση θεολογίας καί ἱατρικῆς, ἡ θεολογική ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων βιοηθικῶν ζητημάτων, εἶναι κάποια σημαντικά σημεῖα τοῦ ἔργου τοῦ Σεβασμιωτάτου πού δάρυναν ἰδιαίτερως στήν ἀπόφαση τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Μέ τήν ἀπόφασή της αὐτή, ἡ Ἱατρική ἐπιστήμη ἀποδέχεται ὅτι «πολλές ἀπό τίς πνευματικές πρακτικές καί πεποιθήσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας μποροῦν νά ἔχουν θετικό συναισθηματικό ἢ ψυχολογικό ἀποτέλεσμα. Αὐτό συμβαίνει παρὰ τό γεγονός ὅτι δέν ἔχουν σχεδιασθῇ γιά τήν ψυχολογική ἀλλά γιά τήν πνευματική ὑγεία» (Ἀμερικανική Ψυχολογική Ἑταιρεία: *Handbook of Psychotherapy and Religious Diversity*).

Δεδομένου δέ ὅτι ὁ αἰώνας μας, ἐκτός τῶν ἄλλων, χαρακτηρίζεται καί ὡς αἰώνας τῶν «συναισθηματικῶν-ψυχικῶν-κοινωνικῶν ἀσθενειῶν», μπορεῖ κανεῖς νά ἀναλογισθῇ τήν μεγάλη σημασία τῆς ἀναγόρευσης αὐτῆς, πού δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνα κοινωνικό γεγονός, ἀλλά μιά τομή στήν σχέση θεολογίας καί ἱατρικῆς.

*

Καί δέν εἶναι μόνον τό ἔργο τοῦ Σεβασμιωτάτου ἡ ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης πού «δικαιώνονται», ἀλλά καί ἡ Πατερική Παράδοση, ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί πού πιστεύουν ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶναι πάντα σύγχρονοι, πάντα νέοι, πάντα ὁδηγοί μας, ὅτι

«ή Παράδοση δέν εἶναι στατική, ἀλλά δυναμική, δέν εἶναι ἀδράνεια, ἀλλά διαρκῆς κίνηση, δέν εἶναι ἐπανάληψη τοῦ παρελθόντος, ἀλλά νέα δημιουργία μέ τήν δύναμη τῆς ζωῆς» (Ναυπάκτου Ἱεροθεοῦ, *Ποιότητα Ζωῆς*, 1986).

Ὅλοι ὅσοι θεωροῦν τούς Πατέρες ὡς φιλοσόφους καί τήν ὀρθόδοξη θεολογία ὡς φιλοσοφία, φθάνουν στό σημεῖο νά ὑποτιμοῦν τούς Πατέρες, νά μιλοῦν γιά «μεταπατερική» ἐποχή καί θεολογία, περιορίζοντας καί δεσμεύοντας τόν λόγο τους σέ ἐφήμερα σχήματα τοῦ παρόντος πού γίνονται καί ἀπογίνονται. Ὅσοι ἀναγνωρίζουν στούς λόγους τῶν Πατέρων τά «ρήματα ζωῆς αἰωνίου» κατανοοῦν τήν ἀξία τους γιά κάθε ἄνθρωπο κάθε ἐποχῆς. Ὅσοι ἀκολουθοῦν καί παραλαμβάνουν τήν παράδοση τῶν Πατέρων κατορθώνουν νά ἀκούσουν τόν πόνο τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Καί ἡ παραδοσιακή σύνδεση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας μέ τήν ἱατρική εἶναι σύγχρονη, βοηθᾷ οὐσιαστικά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Καί ἔτσι, ἐνῶ σύγχρονοι θεολόγοι καί ποιμένες ἀδυνατοῦν νά δοῦν τήν ἀξία τῆς νηπτικῆς παραδόσεως καί τήν παραδοσιακή αὐτή σύνδεση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας καί μέ τήν ἱατρική, ἡ σύγχρονη ἱατρική ἐπιστήμη, πού ἔχει ἀντικείμενο τόν πονεμένο ἄνθρωπο, ἀναγνωρίζει αὐτήν τήν σύνδεση.

Από τήν ἄποψη αὐτή, δέν εἶναι ὑπερβολή νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀναγόρευση τοῦ Σεβασμιωτάτου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῆς Ἱατρικῆς καί κυρίως ἡ αἰτιολόγησή αὐτῆς τῆς ἀπόφασης, προχώρησε πιό μπροστά ἀπό ὅσο μποροῦν νά ἀντιληφθοῦν ὀρισμένοι στήν ἐποχή μας. Γιατί ἡ ὀρθόδοξη πατερική θεολογία εἶναι πάντα νέα καί πάντα μπροστά ἀπό τίς ἐποχές.

*

Ἡ τελετή ἀναγόρευσης ἔγινε τήν Παρασκευή 13 Μαΐου, ὥρα 7:30 μ.μ. στήν κατάμεστη κεντρική Αἴθουσα ἐκδηλώσεων «Γεώργιος Μυλωνᾶς» τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Τήν τελετή τίμησαν μέ τήν παρουσία τους ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος ἤρθε ἀεροπορικῶς ἀπό τήν Ἀθήνα στά Ἰωάννινα εἰδικά γιά νά παρευρεθῇ στήν τελετή καί ἀνεχώρησε αὐθημερόν, ὁ οἰκεῖος Ποιμενάρχης Σεβ. Μητροπολί-

της Ἰωαννίνων κ. Μάξιμος καί ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Ἄρτης κ. Ἰγνάτιος, Καστορίας κ. Σεραφεῖμ, Ἐδέσσης κ. Ἰωήλ, Πατρῶν κ. Χρυσόστομος, Νέας Ἰωνίας κ. Γαβριήλ, Νικοπόλεως καί Πρεβέζης κ. Χρυσόστομος, Κεφαλληνίας κ. Δημήτριος, τό Σύνολο τῶν Ἀρχῶν τῆς Ἠπείρου μέ ἐπικεφαλῆς τόν Περιφερειάρχη Ἠπείρου κ. Ἀλέξανδρο Καχριμάνη καί τόν Δήμαρχο Ἰωαννίνων κ. Θωμᾶ Μπέκα, ὁ Δήμαρχος Ἐδέσσης κ. Δημήτριος Γιάννου, ἐξέχοντα μέλη τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων, ἡ Ἐκπρόσωπος τοῦ Προέδρου ΤΕΙ Πατρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἱερεῖς, φοιτητές καί πλῆθος κόσμου ἀπό τά Ἰωάννινα, ἀλλά καί ἀπό τήν Ναύπακτο, πού γέμισαν τήν μεγάλη Αἴθουσα Ἐκδηλώσεων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

I.K.

Ἐπιστολή - ἀνακοίνωση
τοῦ κ. Πρύτανη πρὸς τὸν Σεβασμώτατο

Ιωάννινα, 18 Ἀπριλίου 2016

Σεβασμώτατο
Μητροπολίτη Ναυπάκτου & Αγίου Βλασίου
κ.κ. **Ιερόθεο**
Ιερά Μητρόπολις
Ναυπάκτου & Αγίου Βλασίου

Σεβασμώτατε,

Με ιδιαίτερη χαρά καί τιμή, θα ήθελα να Σας ανακοινώσω ότι η Κοσμητεία της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, στην υπ. αριθμ. 26/18-4-2016 Συνεδρία της, ενέκρινε, μετά από εισήγηση του Αναπληρωτή Πρύτανη, Καθηγητή του Τμήματος Ιατρικής κ. Ανδρέα Φωτόπουλου, την ομόφωνη πρόταση του Τμήματος Ιατρικής για την Αναγόρευσή Σας σε Επίτιμο Διδάκτορα του οικείου Τμήματος.

Με την απονομή του ύψιστου ακαδημαϊκού τίτλου στο πρόσωπό Σας, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τιμά καί αναγνωρίζει το σπουδαίο κοινωνικό, πνευματικό καί συγγραφικό έργο Σας. Θα ήταν εξαιρετική τιμή για το Ίδρυμά μας να αποδεχθείτε τον τίτλο του Επίτιμου Διδάκτορα. Η τελετή αναγόρευσης έχει προγραμματιστεί για την Παρασκευή, 13 Μαΐου 2016 καί ώρα 19.30, στην Αίθουσα Τελετών «Γεώργιος Μυλωνάς» του Πανεπιστημίου μας.

Μετά δαθυτάτου σεβασμού,

Ο Πρύτανης

Καθηγητής Γεώργιος Δ. Καψάλης

Ἀπάντηση - εὐχαριστία

τοῦ Σεβασμιωτάτου πρὸς τὸν κ. Πρύτανι

Ναύπακτος, 25 Ἀπριλίου 2016

Κύριον
Γεώργιον Καψάλην
Πρύτανιν
Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων,
Ἰωάννινα - 451 10

Ἀγαπητέ κ. Πρύτανι,

Ἐλαβα τό ἀπό 18 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. γράμμα σας, μέ τό ὅποιο μοῦ ἀνακοινώνετε ὅτι ἐγκρίθηκε ἀπό τήν Κοσμητεία τῆς Σχολῆς Ἐπιστημόνων Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ἡ ὁμόφωνη πρόταση τοῦ Τμήματος Ἰατρικῆς γιά τήν Ἀναγόμευσή μου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματός της.

Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω θερμότατα γιά τήν προσγινομένη στό πρόσωπό μου τιμή, πρωτίστως δέ νά εὐχαριστήσω Ἐσᾶς πού τιμᾶτε καί λαμπρύνετε μέ τήν παρουσία καί τήν δραστηριότητά Σας τό Ἀνώτατο αὐτό Ἐκπαιδευτικό Ἰδρυμα τῆς Ἡπείρου καί ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Εἶμαι εὐγνώμων γιά τήν ἀπόφαση αὐτή καί ὅπως ἔκανα μέχρι τώρα θά συνεχίζω νά ἀσχολοῦμαι μέ τό θέμα σχέσεως τῆς Ὁρθόδοξου θεολογίας μέ τήν ἱατρική ἐπιστήμη, διότι καί οἱ δύο αὐτές γνώσεις ἐξυπηρετοῦν τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο μέ τά σωματικά, ψυχολογικά, ὑπαρξιακά, ψυχικά καί πνευματικά προβλήματα του. Ἡ σύγχρονη μοριακή βιολογία συνδέεται μέ τήν βιοηθική, ἀλλά καί τήν ὀρθόδοξη ψυχοθεραπεία καί γενικότερα μέ τήν βιοθεολογία.

Ἐκφράζοντας καί πάλι τίς εὐχαριστίες μου, διατελῶ

† Ὁ Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱερόθεος

Μετά τήν ἀναγόρευση, Εὐχαριστήρια Ἐπιστολή τοῦ Σεβασμιωτάτου πρὸς τόν κ. Πρύτανι

Ναύπακτος, 16 Μαΐου 2016

Κύριον
Γεώργιον Καψάλην
Πρύτανι
Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων,
Ἰωάννινα - 451 10

Ἀγαπητέ κ. Πρύτανι,

Ἐπέστρεψα στήν Ναύπακτο γεμάτος ἀπό τίς ἐκδηλώσεις ἀγάπης πρὸς τό πρόσωπό μου, τόσο ἀπό Σᾶς ὅσο καί ἀπό τοὺς ὁμιλήσαντας κατὰ τήν τελετή ἀναγόρευσής μου σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς τῆς Σχολῆς Ἐπιστημῶν Ὑγείας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

Ἡ τιμή πού δέχθηκα εἶναι μεγάλη καί ἐκφράζω τήν εὐγνωμοσύνη καί τίς εὐχαριστίες μου γιά ὅσα κάνατε σέ μένα. Γιατί δέν ξεχνῶ ὅτι πρωτίτως ἐσεῖς συλλάβατε αὐτήν τήν ιδέα καί τήν ὑλοποιήσατε μέ πολύ ζῆλο.

Πρέπει ἐπίσης νά πῶ ὅτι, ὅπως ὅλοι διεπίστωσαν, ἡ ὅλη τελετή ἦταν ἄριστα ὁργανωμένη καί κινήθηκε σέ ὑψηλά ἐπίπεδα, καί αὐτό ὀφείλεται στά ὁργανωτικά προσόντα καί χαρίσματα πού σᾶς διακρίνουν. Ὅλα ἦταν σεμνά καί μεγαλειώδη, ἀπλά καί ὁμορφα, ἐπιστημονικά καί ἀνθρώπινα, καί αὐτό ὀφείλεται, ἐκτός ἀπό Σᾶς, καί στοὺς ἀξιους συνεργάτες σας.

Σᾶς ἀποστέλλω συνημμένως καί ὁλόκληρη τήν ὁμιλία πού εἶχα ἐτοιμάσει, ἀλλά τήν συντόμευσα κατὰ τήν ἐκφώνηση, γιά νά μείνω στά χρονικά πλαίσια πού μοῦ θέσατε, ἤτοι 30-33 λεπτά τῆς ὥρας.

Καί πάλι Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά ὅ,τι κάνατε σέ μένα.

Εὐχομαι ὁ Θεός νά Σᾶς εὐλογῇ πλούσια καί νά ἀποδειχθῇ ἓνας λαμπρός Πρύτανις μέ προσφορά στήν παιδεία καί τήν κοινωνία.

Παρακαλῶ νά διαβιβάσετε τίς εὐχές καί εὐχαριστίες μου καί στόν Ἀναπληρωτή Πρύτανι Καθηγητή Ἀνδρέα Φωτόπουλο, τόν Πρόεδρο τοῦ Τμήματος Ἱατρικῆς Μηνᾶ Πασχόπουλο καί τό προσωπικό τῆς Γραμματείας πού ἐξυπηρετοῦσε τοὺς προσκεκλημένους μέ ζῆλο, γνώση καί εὐγένεια.

Μέ θερμές εὐχές

† Ὁ Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱερόθεος

Συγχαρητήρια Έπιστολή
τοῦ κ. Προέδρου τοῦ ΤΕΙ Πατρῶν

ΤΕΙ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΟΣ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΕΙ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΤΙΜΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΙ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ ΟΤΙ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΠΟΛΥΣΧΙΔΕΣ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓ. ΒΛΑΣΙΟΥ κ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΑΓΟΡΕΥΕΙ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΧΕΙ ΣΤΗΡΙΞΕΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΤΡΟΠΟ ΤΟ ΤΕΙ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΙΓΟΥΡΟΙ ΚΑΙ ΟΤΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΩΣ ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΘΑ ΛΑΜΠΡΥΝΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.

ΘΕΡΜΑ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΕΙ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ

Καθ. ΒΑΣ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Φωτογραφίες

**Τελετή Αναγόρευσης
του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου
κ.κ. Ιεροθέου
σε Επίτιμο Διδάκτορα του Τμήματος Ιατρικής
της Σχολής Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων**

Παρασκευή 13 Μαΐου 2016, ώρα 19.30
Αίθουσα Τελετών «Γεώργιος Μυλωνάς»
Πανεπιστημιούπολη Ιωαννίνων

Η πρόσκληση του Πανεπιστημίου για την τελετή αναγόρευσης.

Ο Σεβασμιώτατος με Μέλη της Συγκλήτου. Διακρίνονται, από αριστερά προς τα δεξιά: ο Αναπληρωτής Πρύτανης κ. Θωμάς Μπάκας, ο Πρόεδρος του Τμήματος Ιατρικής κ. Μηνάς Ήλ. Πασχόπουλος, ο Πρύτανης κ. Γεώργιος Καψάλης, η Κοσμήτωρ κ. Μαργαρίτα Κ. Τζαφλίδου, ο Σεβασμιώτατος, ο Αναπληρωτής Πρύτανης κ. Ανδρέας Φωτόπουλος.

Ο Μακαριώτατος, ο τιμώμενος Ίεράρχης, Ίεράρχες που συμμετείχαν στην εκδήλωση (από άριστερά: Νέας Ίωνίας κ. Γαβριήλ, Ίωαννίνων κ. Μάξιμος, Άρτης κ. Ίγνάτιος, Έδέσσης κ. Ίωήλ, Κεφαλληνίας κ. Δημήτριος), ο Πρύτανης και ο Αναπληρωτής Πρύτανης, πριν την τελετή.

Ο Σεβασμιώτατος, ο Πρύτανης και Συγκλητικοί εισέρχονται στην αίθουσα τελετών.

Ο Σεβασμιώτατος μέ μέλη τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ Μακαριώτατος μέ τούς Σεβ. Μητροπολίτες (Πατρῶν κ. Χρυσόστομο, Ἄρτης κ. Ἰγνάτιο, Νέας Ἰωνίας κ. Γαβριήλ, Καστορίας κ. Σεραφεῖμ, Πρεβέζης κ. Χρυσόστομο καί Κεφαλληνίας κ. Δημήτριο (μόλις διακρίνονται) καί Ἰωαννίνων κ. Μάξιμο).

Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεώργιος Καψάλης προσφωνεῖ τὸν Σεβασμιώτατο.

Ὁ Ἀναπληρωτὴς Πρύτανης κ. Ἀνδρέας Φωτόπουλος παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ τιμωμένου.

Οί τίτλοι καί τά διάσημα τῆς ἀναγόρευσης.

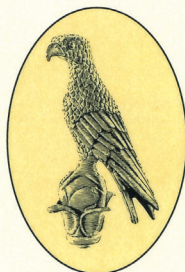
Ἡ Κοσμήτωρ τῆς Σχολῆς ἐνδύει τόν Σεβασμιώτατο μέ τό ἐπιτηβέννιο.

Ὁ κ. Πρύτανης ἐπιδίδει τόν τίτλο τῆς ἀναγόρευσης.

Ὁ Σεβασμιώτατος κ. Ἱερόθεος ὁμιλῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΤΥΧΗ: ΑΓΑΘΗ

ΠΡΥΤΑΝΕΥΟΝΤΟΣ ΕΝ ΤΩ: ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΨΑΛΗ

ΚΟΣΜΗΤΕΥΟΥΣΗΣ ΕΝ ΤΗ ΣΧΟΛΗ: ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΖΑΦΑΙΔΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΝΤΟΣ ΕΝ ΤΩ: ΤΜΗΜΑΤΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΣΑΜΕΝΟΥ ΔΕ ΤΟΥ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΔΟΞΕΝ ΟΜΟΦΥΜΩΣ ΤΩ: ΤΜΗΜΑΤΙ ΤΟΥΤΩ:

κ.κ. ΙΕΡΟΘΕΟΝ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

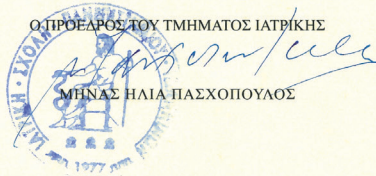
ΙΩΑΝΝΗΝΘΕΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗΝ ΕΛΚΟΝΤΑ. ΘΕΟΥ ΔΕ ΧΑΡΙΤΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΣΕΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ ΠΟΙΜΕΝΑΡΧΗΝ ΤΕΤΙΜΗΜΕΝΟΝ, ΔΡΕΤΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΟΗΕΙΔΙ ΠΛΗΥ ΚΕΚΟΣΜΗΜΕΝΟΝ. ΤΟΝ ΔΕΥΡ' ΔΕΙ ΕΠ' ΑΓΑΘΩ: ΚΑΙ ΕΝ ΕΥΠΡΑΞΙΑ: ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΔΙΑΓΟΝΤΑ. ΤΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙΣ ΤΕΚΜΗΡΙΟΙΣ ΠΛΕΙΣΤΑ ΟΣΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΟΝΗΣΑΝΤΑ, ΟΥ ΜΗΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΟΝ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΟΝΤΑ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΥΚΛΕΙΑΣ ΔΕΙΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΝΤΑ, ΟΥΧ ΗΤΤΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗΝ ΑΝΑΔΙΦΗΣΑΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΔΑΧΑΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΕΠΙΣΤΑΜΕΝΩΣ ΣΥΝΑΡΜΟΖΑΝΤΑ. ΕΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩ: ΝΥΝΙ ΧΡΟΝΩ: ΕΠΙ ΣΠΟΥΔΗ: ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ: ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ: ΔΙΑΠΡΕΠΟΝΤΑ ΚΑΙ ΔΕΙΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΣΤΩΝ. ΕΥΒΟΥΛΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΕΥΠΡΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΚΟΣΜΙΑΣ ΟΡΕΓΟΜΕΝΟΝ.

ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΑΝΑΔΕΙΞΑΙ,

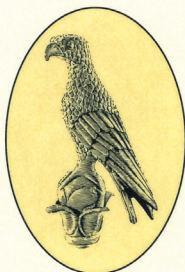
ΤΟ ΔΕ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΔΕ ΕΙΣ ΜΕΜΒΡΑΝΑΝ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΕΝ ΤΗ ΔΙΘΟΥΣΗ: ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ: ΑΝΑΓΝΟΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΑΝΕΙΠΟΝΤΑ ΕΠΙΔΟΥΝΑΙ ΑΥΤΩ: Η: ΑΝ ΗΜΕΡΑ: Η ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΓΕΝΗΤΑΙ. ΚΑΘ' Α ΝΕΝΟΜΙΣΤΑΙ.

ΕΓΓΕΝΕΤΟ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΤΗ: ΔΕΚΑΤΗ: ΤΡΙΤΗ: ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΜΑΙΟΥ
ΕΤΕΙ ΔΙΣΧΙΛΙΟΙΣΤΩ: ΔΕΚΑΤΩ: ΕΚΤΩ:

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΕΠΙΔΗΠΕΡ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

κ.κ. ΙΕΡΟΘΕΟΝ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

ΔΙΟΝ ΔΕΦΗΝΕ ΤΟΥ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ ΔΙΣΩΜΑΤΟΣ.
Ο ΔΕ ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΓΝΩΜΗΙ ΕΠΙΝΕΥΕΙ.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ ΕΓΩ.

ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗΣ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΝΥΝ ΔΕ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΧΡΩΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΙ.
ΗΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΕΧΩ ΛΑΒΩΝ. ΤΟΝ

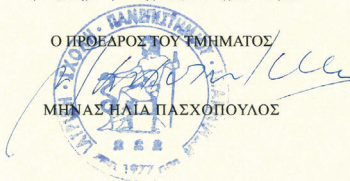
κ.κ. ΙΕΡΟΘΕΟΝ

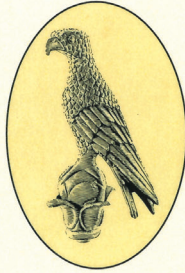
ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΑΝΑΓΟΡΕΥΩ ΚΑΙ ΠΑΣΑΣ
ΤΑΣ ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΑΣ ΤΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΙ ΤΟΥΤΩΙ ΔΙΣΩΜΑΤΙ
ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑΣ ΑΥΤΩΙ ΔΙΟΝΕΜΩ

ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΙΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΜΑΪΟΥ
ΕΤΕΙ ΔΙΣΧΙΛΙΟΣΤΩΙ ΔΕΚΑΤΩΙ ΕΚΤΩΙ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΡΥΤΑΝΕΥΟΝΤΟΣ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΨΑΛΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΟΣΜΗΤΕΥΟΥΣΗΣ
ΕΝ ΤΗΙ ΣΧΟΛΗΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΖΑΦΑΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗΣ-ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΠΙ ΔΕ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

κ.κ. ΙΕΡΟΘΕΟΝ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

ΔΟΓΜΑΤΙ ΟΜΟΦΥΜΩΙ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΙΜΟΥΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΕΝΕΚΡΙΝΕ

ΕΓΓΕΝΕΤΟ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΜΑΪΟΥ
ΕΤΕΙ ΔΙΣΧΙΛΙΟΣΤΩΙ ΔΕΚΑΤΩΙ ΕΚΤΩΙ

Ο ΠΡΥΤΑΝΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΨΑΛΗΣ

Η ΚΟΣΜΗΤΩΡ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΖΑΦΑΙΔΟΥ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΜΗΝΑΣ ΗΛΙΑ ΠΑΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Σεβασμιώτατος, ὁ κ. Πρύτανης καί τὰ μέλη τῆς Συγκλήτου.

Ἀποψη τῆς Αἰθούσης Τελετῶν.

Ὁ Σεβασμιώτατος δέχεται τὰ συγχαρητήρια τοῦ Μακαριωτάτου.

Ὁ Μακαριώτατος, ὁ τιμώμενος καὶ ὁ κ. Πρύτανης ἀποχωροῦν τῆς Αἰθούσης. Ἀριστερά διακρίνεται ὁ Περιφερειάρχης Ἡπείρου κ. Ἀλέξανδρος Καχριμάνης καὶ ὁ Δήμαρχος Ἐδέσσης κ. Δημήτριος Γιάννου.

Ὁ Σεβασμιώτατος καί οἱ Καθηγητές δέχονται τὰ συγχαρητήρια.

Ὁ Σεβασμιώτατος καί τὰ μέλη τῆς Συγκλήτου μετά τό πέρας τῆς τελετῆς.

Ο Σεβασμιώτατος με τόν κ. Πρύτανη.

Ὁ Σεβασμιώτατος υπογράφων στό βιβλίο Πράξεων τῆς Πρυτανίας.

Άναμνηστική φωτογραφία με μέλη του Ποιμνίου του πού ταξίδευσαν στα Ίωάννινα για την τελετή.

Από τό επίσημο δείπνο. Δίπλα στον Σεβασμιώτατο διακρίνονται από αριστερά: ο Σεβ. Μητροπολίτης Άρτης κ. Ίγνάτιος, ό κ. Πρύτανης, ή Ίωαννίτισσα Βουλευτής Μισέλ Άσημακοπούλου και οι Σεβ. Μητροπολίτες Πρεβέζης κ. Χρυσόστομος και Κεφαλληνίας κ. Δημήτριος.